

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMANUMMER: SEX I KIRKEN

INNHOLD

Om sex i kirken / Virkeligheten er ikke så sjokkerende som mange tror / Fortellinger om sex / Gud er en sex-forkjemper som har funnet opp seksualiteten / Hvordan vi som kirke møter homofile i våre fellesskap / Fra bispedømmerådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

Påskennatt/ottesang - Øystein I. Larsen

1. påskedag - Thomas Berbom

2. påskedag - Eyolf Berg

... hva sier egentlig Bibelen om sex?

Om sex i kirken

I høst var det mye støy rundt kirkens forhold til og forkynnelse av seksualitet - igjen. Vi var mange kirkelige medarbeidere som ble nokså lei av den vanlige svart-hvite framstillingen av kirkens rolle på dette feltet. Med utgangspunkt i boka "Sex i Bibelen" av Einar Gelius hamret

ymse av medias tungvektene på at kirken er sexfiendtlig, livsfjern, fordomsfull, undertrykkende, og at vi gir de samme råd i forhold til sex og samliv som vi gjorde for hundre år siden. Gjør vi det? Hvordan møter vi prester og andre menighetsarbeidere spørsmål rundt

seksualitet, inkludert homoseksualitet? Hvordan forkynner vi? Hva sier våre lærebøker beregnet på ungdom? Kan sexologien berike teologien med sine innsikter? Og hva sier egentlig Bibelen om sex?

Alt dette vil vi komme innom i dette temanummeret om Sex i kirken. Vi har fått med oss en rekke gode bidragsyttere på laget for å gi en verktøykasse for refleksjon og handling i forhold til dette tema.

Marita Sørheim-Rensvik er en konservativ teolog som skriver om hvordan vi som kirke møter homofile, i særdeleshet unge homofile, i våre fellesskap. Hun snakker ut fra faglig tyngde og personlig erfaring. Egentlig er det kanskje litt dumt å plassere et slikt bidrag i et temanummer om sex i kirken -

fordi vi har en hang til å snevre spørsmålet om homofili inn til nettopp å handle bare om sex.

Men Sørheim-Rensviks bidrag minner oss på at dette i minst like stor grad handler om hvordan vi møter hverandres sårbarhet. Våre ord skal alltid tåle å høres av dem som ordene handler om - selv om vi ikke vet at de er blant dem som hører - særlig hvis det dreier seg om en sårbar minoritet.

Gunnhild Norgaard Hermstad jobber for tiden som studentprest og har jobbet mye med tema seksualitet i forhold til gruppen eldre ungdommer og unge voksne. I sitt bidrag ser hun nærmere på hvordan kirken forkynner om sex i fire av de mest populære konfirmantoppleggene. Hun mener alle de fire har et tydelig anliggende i å fremstille seksualiteten positivt og oppmuntre konfirmantene til å tenke igjennom ting selv, ikke bare servere dem enkle svart-hvite svar. Likevel forstår jeg hennes vurdering slik at de ulike oppleggene lykkes i varierende grad i å kommunisere med ungdommene i den fasen de er. Vi hører gjerne om andres erfaringer!

Kristin Moen Saxegaard har en doktorgrad i GT og er fersk prost på Ringerike. Hun gir oss en faglig og kortfattet gjennomgang av hva Bibelen faktisk sier og ikke sier om sex.

Knut Hermstad er eneste hane i kurven av eksterne bidragsyttere denne gangen. Han er visstnok også "den eneste" på en annen måte, nemlig den eneste teologen i Europa som også er sexolog. Vi har intervjuet ham om forholdet mellom teologien og sexologien, hvordan de

kan berike hverandre, og om hvordan han fra sitt dobbelt faglige ståsted opplever kirkens forkynnelse og samtale om seksualitet.

Jeg tenker at Bibelen og den kristne tro er jordnær, direkte og dobbel i forhold til temaet seksualitet, som til så mye annet viktig i livet. Seksualiteten er gudskapt og gudvillet; den kan være hverdagslig, triviell, vakker, ekstatisk. Men den kan også gi seg uttrykk gjennom overgrep, misbruk, tingliggjøring, vold. Derfor er det for naivt av NRK å lage programserien Trekant og hevde at "Det må gå an å lage en programserie om gla'sex uten å skulle snakke om det som er vanskelig," slik serieansvarlig Håkon Moslet hevdet i TV-debatten fra Litteraturhuset. Det blir også forflating av å hamre

Seksualiteten er gudskapt og gudvillet...

på at serien bare handlet om sex, ikke om følelser, ansvar og verdier. "Bare sex", forstått som en teknisk metode for seksuell nytelse, er uinteressant. Bare sex er aldri bare sex. Sex involverer mennesker, kommunikasjon, sårbarhet, nytelse, forventninger, ansvar, og makt. Min erfaring som prest og samtalepartner er at folk flest ikke etterlyser en seksualpartner som kan mer tantrisk sex eller bruker mer lenker og lær, men en som våger å være sårbar, våger å by på seg selv, våger å forplikte seg, en som skjønner at flørten, leken, den ærlige samtalen og oppvasken er en del av det hele. Og de etterlyser en kirke som tør å snakke ærlig, nyansert og likevel tydelig om sex, en kirke som viser vilje til å lytte, til å ta menneskers erfaringer på alvor, til å samtale og til å gi veiledning ut fra teologisk og menneskelig kompetanse.

Det er ikke alltid lett - særlig ikke når det skjer i en så seksualisert kultur som vår og med en kirkelig historie i forhold til seksualitet, som løper foran oss i alle sammenhenger - inn i en kontekst hvor mennesker tilsynelatende både ber om og vennes til de klare, enkle, tabloide svar og samtidig avviser nettopp dette i individualitetens og autoritetsforaktens navn. Vi må prøve likevel. Forhåpentligvis kan denne utgaven av Luthersk Kirketidene være en av flere ressurser i dette arbeidet.

SUNNIVA GYLVER
sunniva@gylver.no

Luthersk Kirketidende på Facebook og Twitter

Brukere av sosiale media kan nå følge Luthersk Kirketidende på www.facebook.com/lutherskkirketidende og www.twitter.com/lurketidende.

Vi minner også om at du kan melde adresseforandring og gå over til miljøvennlig, papirløs faktura på www.lutherskkirketidende.no.

Virkeligheten er ikke så sjokkerende som mange tror

Intervju med Knut Hermstad

AV SUNNIVA GYLVER

Knut Hermstad er noe få andre er. Han er både teolog og sexolog, med doktorgrad i forensisk sexologi. Han er sykehusprest på St. Olavs hospital og fagkoordinator ved Regionalt Ressurssenter om Vold, Traumatisk Stress og Selvmordsforebygging, på feltet vold og seksuelle overgrep. Vi møter ham til frokost og en samtale om sex i kirken.

Hvordan gikk det til at du ble både teolog og sexolog? Og hva i alle dager er forensisk sexologi?

Teologien var et eksistensielt prosjekt, en personlig reise. Jeg vokste opp i et pietistisk miljø og hadde behov for å komme til rette med min bakgrunn på kvalifisert vis. Jeg opplevde at teologien hadde et verktøy som gjorde det mulig å arbeide med de spørsmålene jeg var opptatt av. Allerede i studietiden ble jeg interessert i temaet sexologi, og da det sexologiske fagmiljøet ble etablert i Norge i begynnelsen av 1980-tallet, var det naturlig for meg å engasjere meg der. Skjæringspunktet mellom teologi og terapi er et spennende veikryss, men jeg har til tider vært frustrert over den måten represen-

tanter for kirken har forholdt seg til seksualiteten på. Teologien rommer ikke bare læren om Gud; den skal også reflektere over det å være menneske - ikke minst hvordan det er å møte de krevende utfordringene i livet. Seksualiteten byr på både glede og smerte, og den angår alle mennesker. Den teologiske etikken har på seksualitetens område i for stor grad vært opptatt av de normative og prinsipielle avklaringer og i for liten grad maktet å integrere det mangfold av menneskelige erfaringer seksualiteten stiller oss overfor.

Min spesialkompetanse innenfor det sexologiske fagfelt er et område som går under betegnelsen "forensisk sexologi". Dette handler om seksuelle overgrep, om den juridiske reguleringen av seksualiteten og om rettslige og etiske spørsmål. For meg har arbeidet med overgrepssakene vært en påminnelse om hvor viktig det er å holde fast på at alle parter i en overgrepssak møtes med respekt og medfølelse. Også overgriperen er et menneske skapt i Guds bilde.

Hvordan utfordrer teologien og sexologien hverandre?

Begge fagene er opptatt av de dype eksistensielle spørsmål i tilværelsen: Hvorfor lever jeg; hvordan kan jeg skape min identitet, hvilke normer og verdier vil jeg søke å realisere? Både i teologien og i sexologien er størrelser som menneskesyn og verdigrunnlag viktig; enkelt sagt handler det om å tale sant om det å være menneske. Utfordringen er derfor å reflektere over livserfaringer på en slik måte at det blir mulig å realisere det potensialet av godhet og nestekjærlighet som finnes hos alle mennesker.

Tradisjonelt har sexologien hatt ord på seg for å være lite opptatt av etikk. Det er kanskje ikke så rart, for nesten ingen sexologer har vært fag-etikere. Sexologer har ofte vist en ubehjelpelighet med tanke på å drøfte de viktige etiske utfordringene faget representerer. På den andre siden har heller ikke teologien hatt noe kvalifisert forhold til sexologien. De siste årtiers endringer i folks holdninger og seksuelle praksis har av kirken blitt tolket som tegn på forfall og moralsk utglidning. Samtidig har kirken måttet tilpasse seg en utvikling den egentlig er imot. Det gjelder for eksempel samboerskap som var bannlyst for 20 år siden, men som nå er blitt vanlig også blant aktive kirkemedlemmer. Utfordringen i dag er ikke kampen for ekteskapet, for folk både gifter seg og flytter sammen som aldri før. Utfordringen er å komme til rette med samlivets innhold og kvalitet. Når vi vet at mange tusen barn hvert eneste år skades av omsorgssvikt, vold og overgrep - og det ganske uavhengig av ytre samlivsform, er det innlysende at fokuset på samlivets innhold må ha første prioritet.

Hva mener du, som sexolog-teolog, er kirkens prosjekt i forhold til seksualitet?

Kirkens prosjekt burde være å delta aktivt og kvalifisert i samtalen om hva det gode liv er, og hvordan det kan realiseres. Til tross for den seksualfiksering vår tid synes å være preget av, er det ikke sånn at det store flertallet lever et utsvevende eller glamorøst seksualliv. De lever sitt hverdagsliv med de samme utfordringer og problemer mennesker alltid har stått overfor. Men stadig flere erfarer at de møtes av krav og forventninger det er vanskelig å realisere.

Samlivet holdes ikke lenger sammen for barnas eller svigerforeldrenes skyld; det må i seg selv by på vekstmuligheter og gode opplevelser for partene. Mange menn utfordres på sin maskulinitet og sin kjønnsrolleforståelse; mange kvinner føler seg skviset mellom karrierepress på den ene siden og forventninger om å være en god mor og spennende elskerinne på den andre. Og så er det en urovekkende stor andel av befolkningen som har vært utsatt for seksuelle overgrep, kanskje så mye som 8-10 %. Slike erfaringer skaper problemer for seksualiteten og for parforholdene i langt større grad enn vi hittil har vært klar over.

I denne situasjonen er kirkens engasjement både etterspurt og ønsket. Men kirken kan ikke opptre som rådgiver eller normgiver i tradisjonell forstand. I kraft av den kunnskap og innsikt kirkelige medarbeidere har ervervet gjennom møter med mennesker i et mangfold av livssituasjoner, sitter imidlertid kirken med et erfaringsmateriale av betydelig verdi i samtalen om hvordan seksualiteten kan forvaltes i vår tid. Selv om kirkelige seksualetiske normer har stått for fall, er kirken på ingen måte uinteressant som deltager i den etiske refleksjonen i samfunnet.

Hva mener du at Bibelen sier om sex?

Det lar seg ikke formulere i noen få setninger. Bibelen er blitt til over lang tid; den avspeiler ulike historiske epoker, og den rommer mange forskjellige kulturer. Seksualfiendtlige og seksualpositive holdninger flyter over i hverandre. Det finnes ikke noe entydig budskap om seksualiteten i de bibelske tekster. I stedet for å spørre hva Bibelen sier, må vi spørre hvordan Bibelen kan brukes for å fremme positive og livsbejaende holdninger til seksualiteten. Tolkningen av bibeltekstene må settes inn i en sammenheng der livserfaringer, håp og tro integreres i en helhet mennesker i vår tid kan kjenne seg igjen i. Seksualiteten er en kilde til glede og menneskelig utfoldelse, men ingen farlig kraft som må kontrolleres eller temmes. Seksualiteten skal forvaltes, ikke begrenses. I dag ser vi at en gledesfylt forvaltning av seksualiteten er truet fra mange kanter. Trusselen kommer særlig fra en raskt voksende kommersialisering som med sin overfladiske seksualfiksering og sine anorektiske kropp-

idealer bidrar til at spiseproblemer og kroppsforkant griper om seg. Men vi finner også en stor gruppe av det jeg vil kalle "ureflekterte pessimister", som er så redde for vold og overgrep at de oppdrar ungene sine til å frykte seksualiteten mer enn til å glede seg over den. Og vi finner selvsagt de mer tradisjonelle moralistene, som vil ha størst mulig kontroll med alle former for seksuell utfoldelse.

Mot dette vil jeg vise til nyere forskning som dokumenterer at et godt seksualliv bidrar til et forlenget og et kvalitativt forbedret liv. Forskningen dokumenterer også at mennesker som lever i gode parforhold både lever lenger og har det bedre enn de som sliter med ensomhet. Skapelsesteologisk er dette et poeng: Gud har gitt oss seksualiteten for at vi skal glede oss over den og erfare hvordan dype menneskelige fellesskap kan gjøre livet rikere og tryggere. Kirkens oppgave er å stå på menneskenes side i kampen mot de nedbrytende krefter. Derfor skal den lytte til tidens puls og deretter bruke det teologiske verktøy til å skape en dialog mellom troen, menneskene og livserfaringene.

Men holder det å være en kvalifisert og lyttende samtalepartner? Har ikke kirken et veilederansvar, noe vi ønsker å si?

Etisk veiledning kan være mange forskjellige ting. For noen dreier det seg om å presentere et mest mulig entydig, forpliktende normativt materiale. Men det er ikke slik meningsdannelsen skjer i samfunnet. Meninger oppstår og utvikles gjennom diskusjon, samtale og konfrontasjon. På seksualitetens område oppfattes kirken verken som utydelig eller konturløs. Utfordringen er nok heller å innta posisjoner der våre samtalepartnere allerede fra starten av skjønner at konklusjonene ikke er trukket på forhånd.

En lyttende samtalepartner har antagelig større gjennomslagskraft enn en belærende, normativt bevisst folkeoppdrager. Den seksual-etiske samtalen må særlig være opptatt av å klargjøre premissene for og konsekvensene av ulike valg. Dersom vi skal trekke inn Jesus her, tror jeg han ville vært mer opptatt av menneskene enn av reglene og rammene. Seksual-etikken må særlig fokusere på verdier som troskap, gjensidighet, respekt og tilgivelse.

Ja, dette er viktig. Men har ikke mange også en forventning, når de kommer i samtale med kirkens folk, om at de skal få noen klare svar, noen råd, ikke bare lyttende ører og gode spørsmål?

Det kan nok hende. Skjønt min erfaring er at de fleste som spør etter klare svar, egentlig ønsker seg en samtale omkring dilemmaer og utfordringer de selv er opptatt av. De ønsker å bli møtt av noen som tar deres erfaringer på alvor, og som kan utfordre dem. Men de ønsker ikke å bli belært.

Det store flertallet ser ut til å holde fast på at det forpliktende, livslange ekteskap er det beste. Samtidig finner vi en større grad av mangfold både i meninger og livsstil enn før, og skilsmissetallene nærmer seg 50 %. Det at folk skiller seg betyr likevel ikke at idealene har endret seg; det betyr heller at avstanden mellom ideal og virkelighet har økt. Utfordring for kirken er å finne ut hvordan den kan bidra med tiltak som hjelper folk til å leve sammen i gode samliv. Her har vi allerede en lang tradisjon gjennom Kirkens Familievern og mer enn 50 års engasjement i den faglige utviklingen av familierapifeltet.

Hva med bibeltekstene da?

Som jeg allerede har vært inne på, er det vanskelig å finne noen entydig veiledning om seksualiteten i Bibelen. Tekstene mangler en gjennomgående, normativ tråd. Alle tekstene avspeiler imidlertid samfunnsstrukturer hvor patriarkalske forestillinger har vært dominerende. I den patriarkalske virkelighetsforståelsen er kontroll med seksualiteten viktig. Tjenere, kvinner og barn befinner seg nederst på rangstigen. I Det gamle testamente hadde mannen relativt stor seksuell frihet; han kunne ha flere koner, og det var akseptert at han benyttet seg av prostituerte. På Jesu tid var flerkoneriet avskaffet, og Jesus innførte nye og mer likestilte samlivsidealer. Men asketiske impulser har stått sterkt både i urkirken og i den senere storkirken. Etter hvert utviklet kirken en seksualetikk som ble langt mer entydig og sammenhengende enn det bibeltekstene isolert sett kunne gi grunnlag for.

Når vi skal tolke Bibelen i dag, må vi ta med oss kunnskapen om de patriarkalske kulturene og de historiske forutsetningene som preger

tekstene. Vi må synliggjøre dilemmaene som ligger i tolkning og anvendelsen av tekstene. Så må vi finne ut hvordan Bibelen likevel kan være relevant i vår tid. Da trenger vi teologisk kunnskap - det har kirken allerede. Men vi trenger også sexologisk kunnskap - og det har kirken i veldig mye mindre grad.

Er det forskjell på å forkynne og ha sjelesorg når tema er seksualitet?

Både ja og nei. Normene er de samme, men muligheten til å reflektere over forholdet mellom normer og livsvirkelighet er større i sjelesorgens rom enn i det offentlige rom. Jeg tror mange prester er mer åpne og nyanserte i samtaler med klienter enn når de opptrer som offisielle representanter for kirken. Men heller ikke i forkynnelsen er det mye å høre av de baste, kontroversielle markeringene. Prestene ser ut til å være redde for å trække folk på tærne. Faren er selvsagt at forkynnelsen da blir konturløs, og dermed uinteressant.

Jeg kunne nok ønsket meg større dristighet i forkynnelsen om seksuælitiske og samlivsetiske spørsmål - at prestene fortalte om dilemmaene knyttet til bibeltolkning og tekstforståelse, slik at kompleksiteten fikk et tydeligere uttrykk. Og at de samtidig også våget å formulere noen idealer og utfordringer.

Vi lever i en pluralistisk tid preget av selvmotsigelser og overraskelser. Media etterspør klare, enkle svar og har liten respekt for at kompliserte spørsmål krever kompliserte resonnementer. Også folk flest krever enkel veiledning; samtidig vil de ha seg frabedt autoritær påvirkning. Kirkens oppgave i denne situasjonen er å klargjøre de etiske valgmulighetene, og peke på de trusler menneskeverdet er utsatt for.

Hva sier så egentlig sexologien om seksualitet?

Først og fremst at all seksuell atferd er forankret i normer, holdninger og lovgivning, at seksualiteten kan gi glede, helse og overskudd, men at den også kan skade oss eller endog ødelegge oss. Til tross for den normativitet seksualiteten er omgitt av, har sexologien tradisjonelt vært deskriptiv og bare i liten grad drøftet de normative grunnspørsmålene. Sexologene fremstår ofte som etiske nihilister; som om alt er like bra. I virkeligheten mener de slett ikke at alt er like bra; kanskje er det heller slik at de deler prestenes redsel for å trække folk på tærne?

I et pluralistisk samfunn kan ingen gruppering eller religiøs/ideologisk trosretning gjøre krav på å eie den hele og fulle sannhet. Kirkens røst er én blant flere, slik det også gjelder for sexologien. Men selv om holdningene til seksualiteten har endret seg, har det heller ikke funnet sted noe jordskjelv. Mens våre besteforeldre giftet seg med den personen de hadde sine første seksuelle erfaringer med, har folk flest i dag gjennomsnittlig 5-7 seksualpartnere gjennom et langt liv. Men de krever langt mer av sine partnere enn våre besteforeldre gjorde. Og de vil ha mer ut av livet.

Som kirke skal vi både utfordre og hjelpe mennesker til å gjøre gode valg. Det skal også sexologien gjøre. Dersom teologien og sexologien i større grad kunne møtes til samtale og meningsutveksling om de viktige utfordringene menneskene i vår tid står overfor, kan det kanskje gi impulser til en spennende utvikling innenfor begge fagområdene.

Fortellinger om sex

AV KRISTIN MOEN SAXEGAARD, PROST I RINGERIKE

I mitt doktorgradsarbeid over karakterstudier i Ruts bok jobbet jeg med fortellinger som vekker gjenkjennelse og følelser hos leseren, og jeg utviklet metoder som kan bidra til å tolke slike tekster på en åpen og samtidig nøktern måte.¹ Bibelen er en svært mangfoldig bok, med fortellinger som handler om alle livets sider, også sex. I denne lille artikkelen vil jeg komme med noen eksempler om hvordan fortellinger om sex kan leses, og si noe om hvilke hensyn en bør være oppmerksom på når en leser disse tekstene.

Allerede i Det gamle testaments første kapittel, i 1 Mos 1, 28, blir seksualiteten presentert: *Gud velsignet dem og sa til dem: "Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden og legg den under dere!"* Og for å bli mange hører som kjent sex med i bildet.

Videre beskrives seksualiteten i kapittel 2 og 3. Edenfortellingen kalles gjerne for syndefallsfortellingen, men den kan også leses som en grunnfortelling om menneskets utvikling fra barn til voksen. Den forteller om Adam og Eva som lekte nakne mellom trærne i Guds hage uten å skamme seg. Men så spiste de av den forbudte frukten og så med ett at de var nakne. De skammet seg, dekket seg til med fikenblad så gode de kunne, og gjemte seg for Herren Gud. De gikk fra å være uskyldige og skamløse til å se seg selv som objekt og kjønn, noe som gjorde at de fikk behov for å dekke seg til. Slik gikk mennesket fra å være barn til å bli ungdom/voksen, fra å være fri, selvstrent og uten blygsel, til å bli ufri, oppmerksom på andres blikk og dertil skamfull.

Fortellingen om den forbudte frukten kan leses som en fortelling om puberteten og seksuell oppvåkning. Men en slik lesning sier ikke at sex er synd, tvert imot. Selve spranget fra barn til ungdom/voksen blir beskrevet med en stor grad ambivalens, hvor mennesket velger å gå sine egne veier i stedet for å følge Guds bud, og blir dertil stilt til ansvar for dette valget. De blir kastet ut av Eden og må leve livet som best de kan på egenhånd. Men Gud lar dem ikke gå ut i verden uten hjelp. Han lar ikke mennesket dø, slik loven egentlig var bestemt, men gir dem skinnklær som ruster dem til sin nye tilværelse, gir dem jord å leve av og seksuell lyst til å føre livet videre. Seksualiteten er Guds gave til det voksne mennesket som skal ut og leve på egenhånd. Riktignok inneholder denne gaven både smerte gjennom fødsler og ubalanse mellom mann og kvinne, men den er like fullt en livgivende gave, ingen straff.

Slik introduserer Bibelen temaet sex, knyttet til Guds velsignelse, i 1 Mos 1, og som den viktigste livskraften ved siden av mat, i 1 Mos 2. Videre i Bibelen finner vi sex omtalt i svært mange tekster. Lovverket i 2.-4. Mosebok har en rekke bud som regulerer seksuell praksis; fortellingsstoffet, særlig i GT, forteller direkte eller indirekte om sex, og videre har vi tekster som hyller seksualitet og kjærlighet i poetisk form.

Når en skal lese disse tekstene, er det nødvendig å legge to viktige premisser til grunn. Det ene er at Bibelen er en gammel bok som referer til en tid helt annerledes en vår egen.

Det andre er vår egen rolle som lesere i møte med bibellitteraturen.

Bibelsens historiske premisser

De fleste fortellinger om sex i Bibelen finner vi i GT. En oppdatering på levevilkårene på GTs tid er derfor nødvendig. Noe som er åpenbart annerledes fra GTs til vår tid i synet på sex, er at på GTs tid er sex og forplantning strengt knyttet sammen. Videre var svangerskap, fødsel og barselstid tett forbundet med barsels- og spedbarnsdød. Religionshistorikerne er nokså samstemte når de beskriver jenters og kvinners liv på GTs tid.²

Når en jente ble født, var hun helt og holdent farens eiendom. Dersom hun var sterk nok til å vokse opp, tilbragte hun mesteparten av tiden med å hjelpe til med morens arbeidsoppgaver. Ved 8-årsalder ble hun forlovet bort, i en avtale inngått mellom faren og mannen hun skulle gifte seg med. Hun fortsatte å bo hos foreldrene til hun ble kjønnsmoden og giftet seg ved 14-års alder. Hun gikk da over fra å være farens til å bli ektemannens eiendom, slik det blant annet beskrives i dekalogens tiende bud. Mannen var gjerne omtrent fem år eldre. Kvinnens viktigste oppgave som gift var å få barn. Grunnet dårlig ernæring og amming kom ikke barna oftere enn hvert 3-4 år, og av seks fødsler vokste kanskje to barn opp. De fleste kvinner døde i forbindelse med svangerskap og barsel. De som døde av alderdom, ble rundt 40 år.

Et gammeltestamentlig "hus" bestod av tre generasjoner: foreldrene, deres voksne sønner og eventuelle svigerdøtre, og deres barn igjen. Til sammen var dette opptil ti mennesker. Voksne døtre ble giftet bort og bodde hos mannens familie. For at et hus skulle opprettholdes, var det svært viktig å få sønner slik at en kunne få svigerdøtre til å passe på seg i alderdommen og barnebarn til å føre navnet videre.

Tross de trange kårene kan vi med temmelig stor sikkerhet fastslå at følelser som forelskelse, begjær, lengsel og sjalusi i alle mulige fasetter eksisterte like sterkt på GTs tid som i dag. Det bibelske fortellingsmaterialet er svært rikt på slike skildringer: Sara blir sjalu på Hagar som venter barn med hennes mann; Isak finner trøst i Rebekka når hun kommer til teltet hans; Jakob forelsker seg i Rakel og jobber med stor

lyst for å få gifte seg med henne; Lea føder sønn etter sønn i håp om at Jakob må elske henne; Sikem blir forelsket i Dina og voldtar henne på åkeren; Samson forelsker seg gang på gang i filisterkvinner; Boas finner godhet for Rut; Hanna savner en sønn mer enn hun elsker Elkana; Mikal elsker David uten å bli elsket tilbake; Jonatan elsker David, og David liker det; David begjærer Batseba og får barn med henne; den gamle David er for gammel til å ha omgang med den unge Abisjag som ligger i sengen hans; dronningen av Saba får alt hun begjærer, hos Salomo før hun må reise hjem igjen; Amnon tvinger sin søster Tamar til å ligge med seg, og Ester kan ikke ha vært mer enn 10-12 år da hun ble satt i kongens harem mens hun ennå var jomfru. Alle disse tekstene forutsetter at sex, og følelser i tilknytning til sex, var et velkjent tema på Bibelsens tid. Samtidig kommer det også klart fram at sex i Bibelen ikke bare er vakre følelser mellom mennesker, men er like mye forbundet sterke menns makt, jenters uselvstendighet, farens ære, og framfor alt: behovet for etterkommere.

Går vi til Moseloven, finner vi en rekke lover som regulerer, og forbyr, de aller fleste former for seksuell adferd. 3 Mos 18 beskriver alle tenkelige forhold: omgang med urene kvinner, samme kjønn, sin fars søster, dyr - for å nevne noe. Alle disse lovene har trolig oppstått etter hvert som det var behov for dem, og tilsier dermed at ulike former for sex var, om ikke vanlig, så i alle fall ikke noe ukjent fenomen. Det eneste forholdet som ikke listes opp, er sex mellom far og datter. Det er to måter å tolke dette på. En måte er å hevde at en slik lov ikke var nødvendig fordi incest mellom far og datter ikke forekom siden det var så viktig for faren at døtrene var jomfruer når han skulle gifte dem bort.³ Andre mener dette er en vel optimistisk tolkning og trekker heller slutningen at siden seksuallovene hadde som formål å beskytte mannens leie, falt slike forhold utenfor lov-givingsens intensjon. Døtre var farens eiendom og han gjorde med dem som han ville.⁴

Det er vanskelig å skulle beskrive seksuelle følelser på Bibelsens tid ut fra et lovverk. Men dersom vi ser hvordan enkelte fortellinger utbroderer disse lovene, får vi kanskje en bedre forståelse av menneskelig engasjement som går ut over jussen. I 1 Mos 38 ser vi hvordan

Tamar i sin desperasjon benytter loven om svogerekteskap (5 Mos 25) for å skaffe seg en etterkommer på rettmessig, men nokså kynisk vis. Hun kler seg ut som prostituert og lurar sin drukne svigerfar Juda til å ligge med seg. Går vi til Ruts bok, er den samme loven i sentrum, men her utspilt med en mye større grad av spenning og sensualitet. Rut er også på jakt etter en etterkommer, men i motsetning til Tamar, gir hun seg til kjenne overfor Boas og ber ham om å gifte seg med henne. Og selv om også Boas er drukken, er han en ganske annen type enn Juda. Det utspiller det seg en vakker dialog mellom Rut og Boas; spenningen toppet seg ved at det dukker opp en rival, og mens Juda må bite i seg ordene om at Tamar fortjener steining, kjemper Boas for å få sin Rut.

Slike spenninger mellom juss og fortellinger, og mellom ulike fortellinger, antyder at tross nød, familieplikter og ære fantes det sterke følelser også på GTs tid.

Om å forstå sin egen leserolle

Bibelens følelsesladete fortellinger bringer oss til det andre premisset som er viktig å ta med når en leser Bibelens tekster om sex. Det er forståelsen av vår egen leserolle.

Som lesere kan vi ikke unngå å bringe med oss visse forforståelser til en tekst. Derfor er nokså vanlig at menn leser David- og Batseba-fortellingen med større glede enn kvinner, og det er også en mye større påkjennning for en jente som er blitt utsatt for seksuelle overgrep, å lese Tamar-fortellingen, enn det er for en som ikke deler denne erfaringen. Vi lever oss inn i tekstene med de forutsetningene vi selv vet av, og vi vurderer og dømmer fortellingenes karakterer ut fra de erfaringene vi har fra våre egne liv. Det er umulig å skille leseropplevelsen fra vår egen historie. Jo mer teksten utfordrer oss, desto vanskeligere er det å skulle gi en "nøytral" lesing av teksten. En slik tolket lesing er ikke noe vi kan, eller nødvendigvis skal, motvirke, men det er viktig at vi er bevisst på disse overføringene. Bare da kan vi si noe om hva som ligger innenfor tekstens rammer, og hva som ligger i vårt eget hode og hjerte.

Det er også nyttig å være oppmerksomme på bibelteksternes egenart. For selv om vi kan kjenne oss igjen i følelsene slik Bibelen beskriver dem, er det også mye i Bibelen som er

veldig fremmed for en leser anno 2011. Ikke minst gjelder dette de underspilte følelsene. Bibelen er ekspert på antydningens kunst. Det ser vi tydelig i fortellingen i 1 Mos 22, hvor det gang på gang påpekes at det var "de to" og at Isak var Abrahams eneste sønn "som han var så glad i". Likevel får vi ikke et eneste innblikk i hva de tenkte mens de gikk opp til Moria berg, eller hva de snakket om på vei tilbake. Tausheten i fortellingen er overtydelig; samtidig er det vanskelig å sette ord på denne tausheten når vi skal forsøke å tolke. Som regel ødelegger vi mer enn vi åpner fortellingen.

Slik er det også med bibelfortellinger som spiller på seksuelle undertoner. Tre ganger står det eksplisitt i 1 Sam at Jonatan elsket David. Tronarvingen gir plassen sin til den unge gjetergutten som han fikk kjæra da han kom mot ham med kjempens hode under armen. Flere ganger beskytter han David fra kongen, og kongen kaller Jonatan en skam for sin mors leie. Til slutt dør Jonatan i kampen for å berge Davids liv. Fortellingen sier ingenting om seksuelle følelser i spill. Historisk sett ville slike antydninger mot kong David også vært uhorrt. Samtidig gir vår tids oppmerksomhet mot homofili ganske klare føringer for hva fortellingen om David og Jonatan handler om.³ Det er viktig å innrømme det faktum at enhver tid stiller sine forforståelser til teksten, samtidig som det er viktig å lære seg kunsten å antyde med samme nennsomhet som teksten selv gjør.

Ruts bok er ekspert på antydningens kunst. Ja, den ikke bare antyder; den leker med leseren. Fortellingen beskriver en tydelig spent situasjon når Rut går til Boas om natten. Boas har holdt fest på treskeplassen, han spist og drukket og var i godt humør da han la seg for å sove. Rut vasker, salver og kler seg før hun oppsøker Boas, løfter på teppet og ber ham gi henne en arving. Boas sier fagre ord og ber henne bli hos ham til natten er over, men der stopper også detaljene. Det neste vi får høre er at Boas får Rut hjem før det blir lyst igjen, for han vil ikke at de skal bli oppdaget. Så drar Rut hjem til Noomi og forteller "alt det mannen gjorde med henne." Noomi får vite; Boas og Rut vet selvsagt, men vi som lesere får ikke vite hva som skjedde på treskeplassen den natten. Rut-forskningen har viet mange sider på å

komme med forslag til hva som skjedde, fra de mest bluferdige til de mer vidløftige. John C. Collins kommer etter mitt skjønn nærmest den beste forklaringen når han snakker om “the ambiguity” i Ruts bok.⁶ Fortellingen sier ingen ting; tvetydigheten og hullene i fremstillingen er der med overlegg, for å forvirre og utfordre leseren til selv å trekke slutninger. Ambivalensen holder fortellingen oppe, og svaret vil for alltid bare bli leserens egne projiseringer. Idet vi prøver å innholdsbestemme teksten, har vi ødelagt fortellingen.

Hadde Jesus sex?

Et vanlig spørsmål mange stiller er om hvorvidt Jesus hadde et forhold til Maria Magdalena, og om han hadde sex med henne eller andre. Som sann Gud og sant menneske er det vanskelig å skulle motstride at dette ikke var tenkelig. Sex strider verken mot den menneskelige natur eller den guddommelige skaperkraft.

Likevel finner jeg det rimelig å avvise hele diskusjonen om hvorvidt Jesus hadde sex eller ikke, av den enkle grunn at det ikke står noen ting om dette i NT. Det er mange ting om Jesu liv det ikke står noe om, ting som tydeligvis ikke var relevante for urkirkens forståelsen av Jesus Kristus som verdens frelser. Derfor vet vi ikke hvordan han hadde det når han var forkjøla; vi vet heller ikke hva slags seksuelle legning eller praksis han hadde. Og det bibeltekstene ikke sier noe om, blir kun spekulasjoner eller ønsketenkinger fra vår side.

Sluttreplikk

I denne artikkelen har jeg prøvd å peke på noen tekster som beskriver sex på ulikt vis, og jeg har også antydning hvordan disse tekstene må forstås i lys av historisk kontekst og våre egne leseassosiasjoner.

Sex i Bibelen beskrives som noe vakkert mellom to mennesker, men det beskrives nesten like ofte med tvetydige undertoner, hvor makt eller barselsdød er nære assosiasjonsfelt.

Mye er forandret siden Bibelens tid, særlig når det gjelder kvinners egenverd og levekår knyttet til forplantning og helsefare i forbindelse med svangerskap og barseltid. Derfor er det ikke uten videre enkelt å sette likhetstegn mellom Bibelens og vår tids seksualmoral.

Samtidig gir bibelfortellingene nyanserte og gjenkjennende beskrivelser av hva sex er, og hva seksuelle relasjoner mellom mennesker er, på godt og vondt. Derfor er det fortsatt relevant å gå til Bibelen for å lære mer om oss selv og våre følelser, og å la oss utfordre av hva Bibelens tekster sier om mennesket når det spiser av frukten og lærer å kjenne godt og ondt.

¹ De forskningsmessige diskusjonene jeg referer til, kan i sin helhet leses i Saxegaard, Kristin Moen. *Character Complexity in the Book of Ruth*. Forschungen zum Alten Testament 2. Reihe 47. Mohr Siebeck. Tübingen 2010.

² Philips, Tarja S. *Menstruation and Childbirth in the Bible: Fertility and Impurity*. Studies in Biblical Literature 88. New York: Peter Lang (2006); Stager, Lawrence E. “The Archaeology of the Family in Ancient Israel.” *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 206 (1985):1-35. Toorn, Karel van der. *From her Cradle to her Grave: The role of Religion in the Life of the Israelite and the Babylonian Woman*.

³ Frymer-Kensky, Tikva. “Law and Philosophy: The Case of Sex in the Bible.” *Semeia* 45 (1989): 89-102.

⁴ Anderson, Cheryl B. *Women, Ideology and Violence: Critical Theory and the Construction of Gender in the Book of the Covenant and the Deuteronomical Law*. Journal of the Study of the Old Testament Supplements Series 394. London: T&T Clark International, 2004; Nelson, Richard D. *Deuteronomy: A Commentary*. The Old Testament Library. Louisville: Westminster John Knox Press, 2002.

⁵ Pele, Yarn. “Love at First Sight?” David, Jonathan, and the Biblical Politics of Gender.” *Journal for the Study of the Old Testament* 30 (2005): 171-189.

⁶ Collins, C. John. “Ambiguity and Theology in the Book of Ruth: Ruth 1:21 and 2:20” *Presbyterian* 19 (1993): 97-102.

Gud er en sex-forkjemper som har funnet opp seksualiteten

OM FREMSTILLINGEN AV SEKSUALITET OG SEX I KONFIRMANTOPPLEGG FOR DEN NORSKE KIRKE AV GUNNHILD NORGAARD HERMSTAD, FUNG. STUDENTPREST VED HØGSKOLEN I OSLO

Denne artikkelen er basert på en gjennomgang av hvordan fire konfirmantopplegg for Den norske kirke kommuniserer om seksualitet og sex. Artikkelens overskrift er en kombinasjon av "one-linere" i to ulike konfirmantopplegg. Mens vi i *Brukerveiledning* fra 2003 finner formuleringen "Gud er en sex-forkjemper"¹, finner vi formuleringen "Gud har funnet opp seksualiteten" i boka *Con Dios* fra 2007². Jeg mener at disse to utsagnene i stor grad er representative for den holdningen jeg opplever at forfatterne bak flere av konfirmantoppleggene ønsker å formidle. Understrekingen av at seksualiteten er noe godt som Gud har gitt menneskene, er fremtredende i alle de fire konfirmantoppleggene jeg har sett på. Flere av dem innleder avsnittene om seksualitet med tydelige utsagn som bekrefter det gudgitte ved seksualiteten.

Fire konfirmantopplegg, fire tilnærminger til temaet seksualitet og sex

Det finnes langt flere enn fire konfirmantopplegg for konfirmasjonstiden i Den norske kirke, og det finnes enda mange flere ulike innsteg til både konfirmasjonstiden og til samtaler om seksualitet og sex. Når jeg skulle se på hvordan tematikken om seksualitet og sex formidles ovenfor konfirmanter, er det likevel nødvendig å gjøre et utvalg. Jeg valgte ut fire konfirmantopplegg: *Brukerveiledning*, *Con Dios*, *Konfirmantbibelen*³ og *Kort og Godt*⁴. Utvalget er basert

på samtaler og egen erfaring med hva det er som blir brukt i ulike menigheter. Det er altså ikke basert på faktiske, kvantitative undersøkelser av hvilke bøker som blir mest brukt.

De fire konfirmantoppleggene er svært ulikt lagt opp, og de varierer i både estetisk og pedagogisk uttrykk. Jeg skal ikke gå nærmere inn på dette her, men forutsetter de ulike formatene som kjent. Det kan likevel være et poeng å merke seg at mens *Brukerveiledning* og *Con Dios* er én bok, er både *Konfirmantbibelen* og *Kort og godt* lagt opp etter prinsippet om en liten bok til konfirmantene og en større bok/perm til konfirmantlederen.

Konfirmantbibelen

I Konfirmantbibelen finner vi ikke seksualitet direkte tematisert, men under overskriften "Familie og samliv" i midtdelen i Konfirmantbibelen oppfordres det til refleksjon over forelskelse og kjærlighet. Både her og i den såkalte "Bibelveiviseren" bak i boken vises det til bibelsteder som Salomos høysang, 1 Kor 13, og Matt 19,1-12.⁵ Bak i boken knyttes det også noen få ord til de ulike bibelversene. Disse små anvisningene kan leses som argumentasjon for utvelgelsen av tekstene, samt at de styrer lesningen for den som bruker boken.

Noe av det mest interessante med disse anvisningene i denne sammenhengen, mener jeg, er hvordan de, når de settes sammen med de aktuelle bibeltekstene, både styrer lesningen

av bibeltekstene og samtidig former et bilde av hva seksualitet er, og hvordan vi lever med den.

På den ene siden er det tydelig at Høysangen anføres som en bekreftelse på det gode ved seksualiteten. Det er tydelig at intensjonen om å bekrefte kjærlighet og seksualitet er tilstede, og dette er den første henvisningen under overskriften "kjærlighet".⁶

På den andre siden mener jeg at det er grunn til å legge merke til hvordan bibelhenvisninger om intime relasjoner følges av mer krevende tolkningsnøkler. Først vises det til fortellingen om David og Batseba i 2 Sam 11-12. Denne bibelhenvisningen følges av anvisningen "Drevet av begjær...". Deretter, og som en motsetning til dette, følger "... eller av kjærlighet", med en henvisning til 1 Kor 13. Videre er Ordspråkene 5,7 oppført med nøkkelordene "La deg ikke lokke", og til slutt henvises det til 1 Mos 39 med ordene "Josef som forbilde".

I veilederheftet til *Konfirmantbibelen* foreslås for timen om "Familie og samliv" at en baserer mye av undervisningen på erfaringer formidlet ved gjester som inviteres til konfirmanttimen. Det legges opp til at både ekteskap og konfirmantenes egne relasjoner tematiseres.⁷

Kort og godt

Denne lille og korte konfirmantboken går heller ikke veldig grundig inn i tematikken seksualitet, intime relasjoner og sex. Seksualiteten omtales likevel, men da hele tiden i sammenheng med det sjette bud. I forbindelse med gjennomgangen av budene skriver forfatterne når de kommer til det sjette bud: "Det handler om seksualitet."⁸ Det utdypes imidlertid verken her eller andre steder hva som er sammenhengen mellom det sjette bud og seksualiteten. Den eneste logiske koblingen, så vidt jeg kan se, er at seksualitet på en eller annen måte har å gjøre med ekteskapet. Hvordan forholdet mellom de to skal forstås, sies det ikke noe om.

Om seksualiteten skriver forfatterne: "Kroppen og seksualiteten vår er gitt oss som en gave fra Gud. Ingen andre skal få ødelegge eller misbruke noe av det fineste Gud har gitt oss."⁹

I lederpermen legges det ikke opp til noen samtale om seksualitet generelt i tilknytning til

det sjette bud. Det sjette bud foreslås derimot tematisert og dramatisert ved en hverdagsscene og fortellingen om kvinnen ved brønnen (Joh 8).¹⁰ Det mest eksplisitte stedet jeg ser at temaet blir tatt opp igjen, er i delen der Leif Arne Økland skriver om "Konfirmanter med spesielle behov. På side 252 skriver han: "Vi skal ... ikke drive med porno og seksuelle handlinger som gjør at mennesker - og særskilt barn, bli redde for kroppene sine."¹¹

Brukerveiledning

Boka *Brukerveiledning* er lagt opp med høytider og fester som ordnende struktur. Tema som seksualitet havner under kapitlet om bryllup.¹² Seksualitet og sex er, så langt jeg kan se, et tema som er fraværende på de fleste av sidene i dette kapitlet. Noen steder tematiseres relasjoner og kjærlighet,¹³ men på de to første sidene finner vi noen utsagn som berører temaet seksualitet mer direkte.¹⁴ Hele side 62 har bare ett ord i fokus: Sex. På side 63 understrekes det tydelig og gjentatte ganger at Gud er for sex. Det er her vi finner sitatet "Gud er en sex-forkjemper". Videre understrekes det at det fine med sex tas best vare på med kjærlighet, og at kjærligheten tas best vare på med ekteskap. Til slutt påpekes at det er mulig for oss å få både kjærlighet og ekteskap til å vare dersom vi kobler på Guds kjærlighet, fordi Guds kjærlighet aldri faller bort.

De fleste steder er det ekteskapet og en livslang relasjon som er hovedtemaet. Det stilles spørsmål til refleksjon noen steder, men de bærer, etter min mening, preg av å rette seg mot avgjørelser knyttet til en livslang partner fremfor en ungdomsskolekjæreste.¹⁵

Con Dios

Dette konfirmantopplegget har et eget kapittel som heter "Vill og forelsket"¹⁶. Her tematiseres behovet for å gi og få kjærlighet, det sårbare ved kjærligheten, det å ha en kjæreste som tenåring, sex og spørsmål om homofili og porno.

I omtalen av det å ha et kjæresteforhold tematiseres også spørsmålet om når en skal ha sex. Det understrekes at det er et stort skritt og at det er viktig med trygghet og at "Bibelen beskriver det som så viktig at bare hører hjemme i forholdet til den du skal dele hele

livet med.”¹⁷ Videre oppfordres leseren til å reflektere over spørsmål som knytter seg til fordeler og ulemper ved å vente med å ha sex, samt hva en skal gjøre dersom den ene i forholdet vil ha sex, men ikke den andre.

I avsnittet om hva Bibelen sier om sex, tas Bibelen og ekteskapet opp igjen. Det problematiseres ikke hvorvidt det står i Bibelen at sex hører hjemme i ekteskapet, men påpekes at de finnes ulike måter å forholde seg til det Bibelen sier på. Leseren oppfordres også til å samtale med en eventuell partner om sex, grenser og trygghet.¹⁸

Til spørsmålet om homoseksualitet er forfatterne mer delt i forhold til hva Bibelen sier. De peker på bibelvers som problematiserer homofili, samtidig som de understreker at det finnes andre bibelvers som handler om at Gud er kjærlighet, og at kjærligheten er størst. Det vektlegges at uansett hvordan en ser på det, så har mange kristne oppført seg dårlig mot homoseksuelle, og at alle mennesker er like mye verd uansett legning - hetero, homo eller bi.¹⁹

Spørsmålet om det er galt å se på porno, blir utfordret ved at forfatterne påpeker at pornofilmene ikke gir et riktig bilde av virkeligheten. Samtidig problematiserer de den økonomiske utnyttelsen i bransjen.

Seksualitet, ekteskap og refleksjon

De fire ulike konfirmanbøkene jeg har sett på, nærmer seg temaet seksualitet og sex på svært ulike måter. Men alle sider noe om det - mer eller mindre eksplisitt.

Forståelsen av seksualitet

Alle bøkene har et tydelig og sterkt behov for å understreke at seksualitet er noe fint - en gave fra Gud, som er god og verdifull. Noen ganger opplever jeg at forfatternes ønske om å si at seksualitet er fint, kanskje ”bikker litt over”. Er det forfatterne som har behovet for denne sterke understrekingen av at seksualitet er noe bra, eller er det faktisk slik at konfirmanter og andre unge tror at kirken mener seksualiteten er noe vondt - og at denne reelle forestillingen derfor trenger en så sterk dementering som den får i disse bøkene?

Jeg leser disse bøkene slik at det er i *Konfirmanbibelen* jeg finner den sterkeste kon-

flikten i forståelsen av seksualiteten. Til tross for bibelvers som gir støtte til seksuell utfoldelse, blir begjær og kjærlighet satt opp som motsetninger (2 Sam 11-12 anføres som en direkte motsetning til 1 Kor 13).²⁰ Jeg ser at fortellingen om David og Batseba kan forstås som en fortelling om hvordan seksualiteten ikke får være fri og god, men sammen med Ordspr 5,7 og fortellingen om Josef i 1 Mos 39, opplever jeg at det her blir mye fokus på menn som begjærer og trenger å være kloke og ”styre seg”.

Kanskje kunne dette vært unngått ved å si noe mer om hvordan også erotisk begjær kan være godt og fint (jfr. nettopp Høysangen), men at det kan være et poeng å tenke igjennom hvordan vi forvalter vårt seksuelle begjær og respekterer andre og ikke går over andres grenser (jfr. 2 Sam 11-12). I en såpass kort ”tekst” som det legges opp til her, er det vanskelig, kanskje umulig, å få til, men kanskje hadde det likevel vært et poeng? De samme tekster kunne kanskje vært brukt, men med en litt annen innramming hadde de muligens formidlet noe litt annet?

Også i *Kort og godt* leser jeg et ønske om å lade seksualiteten positivt, samtidig som en sier noe om vonde erfaringer knyttet til dette. Utfordringen her knytter seg imidlertid til at dette budskapet ikke gis noen ramme ut over det sjette bud - verken i boka eller i lederpermen. Jeg tenker at det her ligger noen ansatser til å kunne si noe om både om seksualitet, om sex og om seksuelle krenkelser. Ingen av disse trådene blir tatt opp i lederpermen, med unntak av en setning i forbindelse med arbeidet for konfirmanter med særskilte behov. Det er klart at mange med psykisk eller fysisk nedsatt funksjonsevne er særlig sårbare for seksuelle overgrep og krenkelser, men når ansatsen ligger så tydelig i boka, undrer jeg meg over at den ikke tas videre i lederpermen.

Jeg vil også utfordre sammenhengen mellom det sjette bud og seksualitet. Slik jeg leser sammenstillingen i boka og i lederpermen (der det sjette bud kobles sammen med teksten fra Joh 8), skal det godt gjøres å ikke ende opp med at det formidles en forståelse av seksualiteten som noe som er vanskelig å forholde seg til, noe som hører hjemme i ekteskapet -

og veldig fort havner vi i gamle, og kanskje foreledede, forståelser av hva seksualitet, sex og synd er.

I *Brukerveiledning* understrekes som sagt det fine med sex. Jeg blir imidlertid litt usikker på om forfatterne snakker om seksualitet. Slik jeg leser særlig side 62-63, blir det hele ganske aktorientert. Sex omtales, men hva med seksuelle følelser, handlinger og identiteter som ikke er knyttet til selve seksualakten - hvor blir de av? Også flere av de andre konfirmantoppleggene kunne fått det samme spørsmålet, men tydeligst blir dette, etter min mening, i nettopp *Brukerveiledning*.

Con Dios er den boken som tydeligst tematiserer seksualitet som noe mer enn sex. Her omtales blant annet følelser, legning og pornografi eksplisitt. Seksualiteten kobles opp imot lengselen etter kjærlighet, og den beskrives både som fin og sårbar. Jeg opplever at dette er det konfirmantopplegget som tydeligst forholder seg til både seksualitet og sex. Det handler også om antall sider konfirmantene leser, men ingen av de oppleggene som har veilederhefte og lederperm, *Konfirmantbibelen* og *Kort og godt*, tematiserer dette like tydelig. Begge disse oppleggene, samt *Brukerveiledning*, lar seksualitet aktualiseres som en del av temaet ekteskap, og ikke som et selvstendig tema, slik som *Con Dios*.

Ekteskap og unge kjærestere

I *Konfirmantbibelen* er det under overskriften "Familie og samliv" vi møter temaene seksualitet og ekteskap. Det er ikke mye som står eksplisitt om ekteskapet i de henvisninger og stikkord som er anført i selve konfirmantbibelen. Det er først i veilederheftet at det modne, gifte paret bringes inn på banen.²¹ Selv om ekteskapet her blir et tema, er vekten i opplegget hele tiden på konfirmantenes erfaringer med relasjoner, familie og samliv i ulike former. En ting er at dette er det konfirmantene lever tettest på, men det legger også opp til en refleksjon om seksualitet, sex, samliv og familie som er ganske fri fra spørsmål som tidligere har vært veldig fremtredende, som for eksempel hvorvidt det er det juridisk inngåtte ekteskapet som er rammen for sex.

I *Kort og godt* gis sammenhengen mellom ekteskap og seksualitet i koblingen mellom det

sjette bud og seksualiteten. Hvorvidt dette er en god kobling, er jeg usikker på. Jeg opplever nok at det å holde sammen seksualitet, utroskap og brutte relasjoner på den måten som det gjøres i dette konfirmantopplegget, fort skaper mange og krevende spørsmål. Hva har seksualitet å gjøre med brudd på ekteskapet? Er det bare ved seksuelle handlinger at ekteskap brytes? Og det spørsmålet som for meg blir det viktigste, i lys av både den lille boken og lederpermen: Betyr koblingen mellom seksualitet og tilgivelse at vi trenger tilgivelse for vår seksualitet - eller for seksuelle handlinger? Her er det mye jeg opplever blir vanskelig i koblingen mellom seksualitet, ekteskap og det sjette bud.

Brukerveiledning er den boken som, naturlig nok med den oppbygningen den har, snakker mest om sex i forbindelse med ekteskapet. Argumentasjonen for dette gis tidlig: Ekteskapet er en måte å ta vare på den kjærligheten som skal bevare sexen.²² På mange måter er dette fint, men med et så sterkt fokus på ekteskapet blir det liten plass til seksualiteten som vi alle lever med - gift eller ikke, og for de kjæresteforhold og relasjoner som unge konfirmanter inngår i. Noe av dette gis ved bokens oppbygning, men jeg tenker at det burde være mulig å likevel tematisere unges erfaringer med kjærlighet, forelskelse og seksualitet i større grad.

Den boken som er tydeligst på unges erfaringer fremfor den voksne ekteskapsrelasjonen, er *Con Dios*. Kontrasten til *Brukerveiledning* blir stor når sistnevnte beskriver bryllup mens *Con Dios* beskriver det å bli kjærestere. Slik jeg ser det blir *Con Dios* både relevant og utfordrende i sine spørsmål knyttet til tidsbruk sammen med kjæresten, det å avslutte en kjæresterelasjon og samtale omkring det å ha sex. Ekteskapet beskrives som den ordningen Bibelen beskriver som den beste ordningen for varig relasjon, men ikke som noe som konfirmantene skal forholde seg til direkte. Leseren utfordres heller til å reflektere over egen sårbarhet, kjæresterelasjoner, det å snakke med kjæresten om sex og trygghet, seksuell legning og pornografi.

Oppfordring til refleksjon

Nettopp det å reflektere over og tenke igjennom sitt eget forhold til seksualitet og sex, fremstår

som viktig for alle forfatterne av konfirmantoppleggene. Jeg finner ingen tydelige pekefinger, ingen råd om "grenser på kroppen" før og etter ekteskapet, ingen forbud eller påbud. Derimot opplever jeg at alle de fire konfirmantoppleggene jeg har sett på, er opp-tatt av at konfirmantene skal ha et gjennomtenkt og bevisst forhold til seg selv og sine egne handlinger - også på det seksuelle området. Mange av dem stiller åpne spørsmål, enten i selve konfirmantboka eller i veilederheftet/lederpermen, og utfordrer direkte til at konfirmantene selv skal tenke igjennom problemstillingene.

Til slutt

Jeg opplever at alle de fire konfirmantoppleggene jeg nå har sett nærmere på, ønsker å formidle en positiv holdning til seksualitet og sex. Likevel mener jeg at flere av dem kanskje ikke lykkes så godt som jeg skulle ønske, i sine prosjekter. Mens *Konfirmantbibelen* gjør noen tekstvalg og ordvalg som er problematiske, gjør også *Kort og godt* noen valg knyttet til sammensetninger av tematikk, som er krevende. *Brukerveiledning* mener jeg blir upresis og står i fare for å gjøre seg selv lite relevant ved de utvalg og vektlegginger som strukturen gir, men som kanskje kunne vært unngått ved å bruke noen andre ord og spørsmålsformuleringer.

Slik jeg ser det er det den boken som bruker mest plass på seksualitet og sex, som kommer best ut med et nyansert og tilpasset språk om tematikken, *Con Dios*.

Det må likevel understrekes at den som trodde at konfirmantbøker i dag eksplisitt formidler at samleie før juridisk inngått ekteskap er synd, må tro om igjen. Alle de fire konfirmantoppleggene jeg har sett på, er langt mer opptatt av at konfirmantene selv skal reflektere, enn av å rette en streng pekefinger mot dem og alle oss andre som lever med vår gudgitte seksualitet så godt vi kan. Noen av dem kan likevel leses ganske begrensede hva syn på seksualitet angår, og har noen utfordringer med hensyn til å kommunisere godt om dette temaet. Det er imidlertid ingen tvil om at de ønsker å understreke seksualitet og sex som noe fint, selv om det til tider kan bli litt vel mye for en leser som nærmer seg tretti, men for all

del: Gud er en sex-forkjemper som har funnet opp seksualiteten!

¹ Tveitereid, Knut, Hege E Fagermoen, Bård E. H: Norheim og Per Arne Dahl: Brukerveiledning. Dåp: Jul: Bryllup: Begravelse: Påske: Pinse: Konfirmasjon, Luther Forlag, Oslo: 2003, 63.

² Reftel, Johan og Kristina: Con Dios, oversatt til norsk ved Kjersti Wangensteen-Grøv, Verbum forlag, Oslo: 2007, 56.

³ Konfirmantbibelen, Det norske Bibelselskap, Oslo: 1999; Steffensen, Rolf og Randi Langkaas: Konfirmantbibelen. Veilederheftet, Det norske Bibelselskap, Oslo: 2002.

⁴ Alveng, Kristine Skaøy og Geir Hegerstrøm: Kort og godt, IKO-forlaget, Oslo: 2003; Alveng, Kristine Skaøy og Geir Hegerstrøm (red.): Kort og godt. Lederperm, IKO-forlaget, Oslo: 2003.

⁵ Konfirmantbibelen: 1999, midtre del "Hellig liv", s 34-35 og bakre del "Bibelveiviser", 21.

⁶ Til dette og det følgende: Konfirmantbibelen: 1999, bakre del "Bibelveiviser", 21.

⁷ Steffensen og Langkaas: 2002, 87-89.

⁸ Alveng og Hegerstrøm 2003, 38.

⁹ Ibid.

¹⁰ Alveng og Hegerstrøm 2003, Lederpermen, 43-44.

¹¹ Ibid, 229-260.

¹² Tveitereid, Fagermoen, Norheim og Dahl: 2003, 62-89.

¹³ Mellommenneskelig kjærlighet er for eksempel et stort tema når Mor Teresa fremstilles, Tveitereid, Fagermoen, Norheim og Dahl: 2003, 78-79.

¹⁴ Tveitereid, Fagermoen, Norheim og Dahl: 2003, 62-63.

¹⁵ "Har vi et såpass bevisst forhold til foreldre og oppvekstmiljø at vi kjenner oss frie til å gi oss hen til et annet menneske i et forpliktende parforhold?" Tveitereid, Fagermoen, Norheim og Dahl: 2003, 76.

¹⁶ Reftel 2007, 53-57.

¹⁷ Ibid, 55.

¹⁸ Ibid, 56.

¹⁹ Til dette og de følgende; Ibid, 57.

²⁰ Konfirmantbibelen: 1999, bakre del "Bibelveiviser", 21.

²¹ Steffensen og Langkaas: 2002, 87-89.

²² Tveitereid, Fagermoen, Norheim og Dahl: 2003, 63.

Hvordan vi som kirke møter homofile i våre fellesskap

AV MARITA SØRHEIM-RENSVIK, TEOLOG,
ANSATT VED DEN NORSKE AMBASSADEN I MALAWI

"Folk snakker som om homofile lever så utsvevende liv. Som om vi lever farlig spennende, umoralsk og promiskuøst. Jeg personlig tror at livet mitt bare er litt mer kjedelig. Jeg er 22 år og ukysssa. Jeg har ikke en gang holdt en annen mann i hånda, på den måten."

Gutten som uttalte seg slik, er kristen, en tenkende og søkende ung mann med mye kunnskap om både Gud og mennesker. Han er en ressurs for sin menighet, men en utfordring for seg selv til tider. Hvordan skal han leve livet sitt? Han visste det ikke da, og er kanskje ikke helt sikker ennå.

I denne artikkelen vil jeg ta frem noen helt enkle refleksjoner. Det handler om hvordan vi som kirke møter homofile, og i særdeleshet hvordan vi møter unge homofile i våre fellesskap.

Jeg er utdannet teolog fra Menighetsfakultetet. Jeg har jobbet i Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag (Laget), arbeidet som kapellan i Oppsal menighet og sykehusprest ved Diakonhjemmet sykehus. Jeg har selv gått en lang vei med Gud og mennesker, teologien og kirken og lever nå i partnerskap. Jeg har likevel mye godhet for flere miljøer i kirke-Norge som ikke umiddelbart ønsker meg velkommen med mitt liv. For langt på vei er det i disse miljøene jeg er vokst opp og har lært Gud å kjenne. Denne lille artikkelen søker å si noe om hva jeg tenker vi som ledere og prester med

fordel kan tenke gjennom når vi møter våre forsamlinger, våre frivillige, våre ungdommer. Selvsagt har jeg mer på hjertet enn bare slike allmenmenneskelige betraktninger, men de store teologiske debattene skal ikke berøres her.

Kirka og kirkas folk har i lange tider diskutert homofili. Heller ikke menighetsrådet, ungdomsklubben, konfirmantgruppa eller koret har styrt unna de store debattene. Det er naturlig og positivt at menigheten engasjerer seg i en så viktig sak, men mange har sikkert erfart at slike samtaler kan ta helt av. Diskusjonen går høyt; meningene er mange og sterke. Spørsmålet er da hvilken rolle presten, eller ungdomslederen, inntar. Teologisk ståsted vil åpenbart prege hennes eller hans tilnærming, men enkelte grunntanker skulle vi kunne være enige om i alle tilfelle:

Det handler om folks liv

Det handler om folks liv. Det finnes ingen homofildebatt som er nøytral, som ikke handler om enkeltmenneskers liv. Det finnes ingen prinsipiell diskusjon som ikke umiddelbart speiler noens virkelighet, noens drømmer, noens fortvilelse, håp, glede, skam, frykt og lengsel. Det betyr ikke at vi ikke kan snakke sammen, men det betyr at vi skal uttale oss med respekt og varsomhet. Det betyr ikke at det er ulovlig å mene noe, men det er viktig at vi

forstår at for Knut handler diskusjonen også rent faktisk om hvorvidt han skal få lov til å finne seg en kjæreste. For Mari handler det om hvorvidt det er rom for akkurat henne og hennes liv i denne ungdomsklubben. Mens enkelte snakker om tolkning av bibeltekster og om samfunnsmoral, snakker andre i tillegg om seg selv. Du kan kanskje gå ut i sommerkvelden etter samtalen og drømme videre om ham eller henne som du er betatt av. Du kan kanskje med trygghet gå hjem til din ektemann eller kone. Men hva tar Mari og Knut med seg ut i sommerkvelden?

Det finnes ingen lukkede rom. Det kan være frustrerende til tider å oppdage at det er sånn. Det finnes ingen lukkede rom, ikke noe sted kan vi snakke rett fra levra, slippe å tenke når vi uttaler oss. Det finnes ingen lukkede rom, hvor bare "vi" snakker sammen. "Vi" vet nemlig aldri helt hvem "vi" er, og hvem "vi" snakker med. Midt i Lagets ledergruppe eller sentralt i kirketjenerteamet, finner vi kanskje nettopp Knut eller Mari. De "ser" muligens ikke "homofile ut"; de er kanskje slett ikke noen "liberalere". Homofile er de likevel, og de er del av våre kristne fellesskap. Vi kan aldri snakke som om ingen homofile er til stede, eller barn av homofile, eller venner av homofile. Homofile er ikke bare utenfor, men også i kirka. Sånn er det bare. Det er ingen grunn til å tro at vi vet alt om hverandre, særlig ikke hvis dette "alt" også innebærer å snakke om noe som er skamfullt, problematisert eller latterliggjort i gruppa.

Hvem er det morsomt for? I kjølvann av dette følger også humoren. Vi prester og ledere er ikke alltid like flinke til å slå ned på språk og humor som kan være krenkende. Hva gjør det med Knut eller Mari å høre at det fortelles vitser om homofile og lesbiske, eller at "homo" og "lesbe" brukes som skjellsord på dem selv eller andre, uten at presten griper inn? Kanskje er ungdomslederen selv med på dette, uten å tenke over det?

Alt det jeg hittil har sagt, handler egentlig om mye mer enn om det å møte homofile i våre fellesskap. Det handler om hvordan vi møter hverandre generelt, hvordan vi snakker sammen. Vi må alltid ta høyde for at det vi sier, blir hørt av en som selv er muslim, eller har et handikap eller er av utenlandsk opprinnelse

eller har en alkoholisert mor, skilsmisseforeldre, et hus i Holmenkollåsen eller en far som er lærer. Våre ord skal alltid tåle å høres av dem som ordene handler om. Og så må vi vite at konsekvensene av våre ord er enda mer alvorlige om vi snakker nedsettende om mennesker som tilhører en utsatt minoritet. Vi skal vokte oss spesielt når vi snakker om for eksempel innvandrere eller homofile. Prester og ledere må gå foran som gode eksempler, vokte våre egne ord og sørge for at våre fellesskap blir trygge rom for andre. Det kan faktisk bli ganske spennende hvis nettopp våre fellesskap kan være steder hvor mennesker tør møte hverandre med åpenhet, hvor det går an å snakke sant sammen, om både Gud og livet. For det er her tro skapes, i møtet mellom Guds evige ord og våre sårbare liv.

Som kapellan og ungdomsleder er det også viktig å være klar over at ungdomstida er en svært krevende tid for mange homofile. Noen ganger, uten av vi vet det kanskje, er det akkurat vi som er med på å gjøre livet levlige eller nesten umulig for dem vi møter.

Ikke bare sex

Det er rart det der, at homofili så fort handler om sex. Sex er selvfølgelig en del av bildet. Men bildet er større. Hvis du skulle beskrive en du var betatt av, ville du neppe legge vekt på hvordan du eventuelt kunne se for deg at dere skulle kunne ha sex, hvis det ble dere to? Det samme gjelder selvsagt homofile. En 14 år gammel jente som er forelska i en annen jente, drømmer på samme måte som om hun var forelska i en gutt, omtrent. Det handler om blick som møtes, om et hjerte som slår fortere. Hun håper at de treffes utenfor kirka i kveld så hun får veksla noen ord med henne før korøvelsen begynner. Hun synes hun er søt, at hun er så pen når hun smiler. Hun liker å høre henne snakke. Sammen med henne oppdager hun "den gode samtalen". Hun synes verden blir større når de er sammen.

For denne jenta kan det være fjernt å lytte til diskusjoner om "homofili", for eksempel etter korøvelsen. Det er ikke en gang sikkert at hun orker å relatere det til seg selv, fordi samtalen er så teknisk. Enten handler det om sex, og da er det gjerne ekkelt eller stygt, eller veldig fremmed for den som snakker. Eller det er

veldig prinsipielt: Er det riktig, er det galt - å føle slik som "disse" gjør? For vår 14-åring, for Mari, handler det om en fascinasjon, å være betatt av, å drømme, kanskje lengte og håpe om noe mer. Men kanskje tør hun ikke en gang håpe...

Fryktelig hemmelig

Det kan likevel hende at Mari relaterer det til sitt eget liv. Og da er det store sjanser for at hun har én tanke i hodet: Dette må ingen få vite. Derfor er det bare *nesten* som om hun hadde vært forelska i en gutt. For hun tør nok ikke skrive navnet til den hun liker, på avisen når hun snakker i telefonen. Og mens de andre snakker om de kjekke guttene, er det ganske sannsynlig at hun tier helt stille og håper at ingen ber om hennes bidrag til samtalen. Eller hun prater om gutter hun også. Om en som er pen å se på kanskje, eller hyggelig, om en hun skulle ønske hun kunne vært forelska i kanskje. Det er nemlig ganske sannsynlig at Mari får panikk med tanke på at noen skal få vite hva hun tenker og føler. Derfor er livet hennes muligens som for gutten jeg innleda med å sitere, en del kjedeligere, men også mye nifsere, enn for de andre i gruppa. Det blir ingen fortrolig venninneprat om forelskelse og drømmer og håp, for hvem kan Mari stole på? Det blir ingen forsøk på å sjekke opp den hun er forelska i, for det mest skremmende av alt ville vel være om nettopp hun skulle få vite det? Da ville hun sikkert synes Mari var ekkel, tenker Mari kanskje, selv om det jo virker som om de har en spesiell kontakt... Det er livsnødvendig at dette forblir hemmelig. Det er dødsens alvor.

22 år og ukysssa

Selvfølgelig er ikke alle homofile ukysssa når de passerer 22. Det er ikke det jeg sier. Jeg vil bare røske litt tak i enkelte forestillinger. For det er faktisk sånn at de aller fleste unge kristne homofile jeg kjenner, er *mye* eldre enn andre når de debuterer. Og da snakker jeg ikke om seksuell debut i tradisjonell forstand, men om det å holde en de er forelska i, i hånda for eksempel.

At det er slik handler ofte om frykt i ulike varianter; frykten for å bli oppdaga av andre, frykten for å bli avvist eller latterliggjort av den

man ønsker å nærme seg, frykten for å være annerledes, frykten for et liv man ikke kan forestille seg hvordan vil se ut, som "homofil". Kanskje har Mari og Knut ingen rollemodeller? Kanskje er rollemodellene de vet om, slett ikke mennesker de identifiserer seg med? Kanskje ønsker både Mari og Knut en kjæreste de kan be sammen med, engasjere seg i menigheten sammen med? De ønsker helt sikkert å kunne ta med seg kjæresten hjem, og så skal mamma og pappa bli glade. Men hvordan er det mulig, når de er forelska i en av samme kjønn? Kanskje er det ikke så vanskelig, men det vet de ofte ikke, ikke når de er 14 eller 16. Mange av de voksne homofile i våre sammenhenger har aldri fått vite det.

Ung og alvorlig

Men om det skulle skje... Om Mari eller Knut skulle våge seg til å oppsøke en sammenheng hvor de kunne møte likesinnede... Om Mari eller Knut skulle våge å fortelle den i koret eller klubben som de er forelska i hva de føler... Om de skulle tørre å nærme seg en annen... Hva da? Ja, da kan det hende at lufta er ute av ballongen, at alt kjennes bedre, at håpet begynner å komme - om at livet er mulig, sammen med både Gud og mennesker. Men det er slett ikke sikkert at det er det som skjer.

Jeg vil våge en påstand. Jeg tror at unge kristne homofile er blant dem i våre sammenhenger som med størst alvor legger sine liv og sin kjærlighet, sin framtid og uro ned for Gud, med bønn om at Han skal skape og gjenskape og forandre og gjøre livet til det Han ville det skulle være. Hvor mange har ikke bedt Gud gjøre dem villige og sterke nok til å leve i sølibat? Hvor mange har ikke bedt i årevis om at Gud skulle forandre deres lengsler og drømmer, selv om det var smertefullt, og bønnesvaret uteble, selv om de sto ensomme og hjemløse tilbake? Det er sterkt, det er fantastisk, og det er ikke sjelden å møte denne viljen hos unge kristne homofile til å "gi Gud alt". Jeg har noen ganger tenkt at dette er en slags velsignelse som følger disse tunge prosessene, at Gud blir så stor, og at livet blir satt i perspektiv.

Men noen ganger blir denne ydmykheten direkte destruktiv. Den holder kanskje Mari eller Knut fast i usannhet, i angst og i

handlingslammelse. Det er flott å få knele ned og møte den allmektige Gud, for så å få reise seg igjen i glede og frimodighet. Det er jo nådens og helliggjørelsens mirakel. Men hva om det oppleves helt umulig å skulle reise seg igjen?

Det er kanskje ikke så rart at mange kjenner det sånn. Hvis du vokste opp og lærte - eller daglig møtte stemmer i media eller på jobben som fortalte deg - at Gud ikke har skapt deg som du er, men at du må forandre deg... Hvis du stadig møtte mennesker som formidla at dine følelser var feil og såra Gud, eller til og med *skilte* deg fra Gud... Hvis du bare "skjønnte" at din tjeneste i kirka ville være over hvis du fikk en kjæreste... Hvordan ville det være?

Jeg kan ikke foreskrive hvordan du som prest skal møte disse ungdommene, eller de voksne homofile i din forsamling for den del (De voksne er kanskje enda mer usynlige når alt kommer til alt). Ditt teologiske standpunkt vil selvsagt prege bildet. Men jeg ber deg om å møte Mari og Knut med oppriktig respekt og varsomhet. Jeg ber deg om å møte dem slik de er, ikke slik du har sett for deg at de skulle være, eller slik jeg har beskrevet dem - tro på deres tro, på deres lengsel etter å leve i Guds plan, og be for dem. Og jeg vil utfordre deg til å be en bønn i tillit til Gud, ikke om at Han skal veilede Mari eller Knut til å leve slik *du* eller *jeg* mener er riktig, men om at Han skal gi dem mot og trygghet til å leve livet slik *Han* har skapt dem til å være. Ingen bønn kan vel være tryggere enn denne.

Nina Karin Monsen

INN I VIRKELIGHETEN

Min vei fra humanetikk til kristen tro

Luther

I *Inn i virkeligheten* forteller Nina Karin Monsen åpent og ærlig om sin barndom og oppvekst i en familie der moren som humanetiker bestemte familiens livssynsmessige fundament. Gjennom hendelser, erfaringer og refleksjoner blir barnet mer og mer utilfreds med de svar - eller mang- el på svar - som hun fikk. Det ble starten på en vandring som både innebar et oppbrudd og en oppdagelsesreise inn i en ny virkelighet der troen på Gud spilte en større og viktigere rolle. Boken forteller om en personlig reise som gir forståelse og bakgrunn for den Nina Karin Monsen vi i dag møter i den offentlige debatten.

Kr 298,-

SØNDAGSTEKSTEN

Øystein I. Larsen, Thomas Berbom og Eyolf Berg

Påskennatt/ottesang

24. april 2011-02-14

Prekentekst: Mark 16,1-8

Lesetekster: 2 Mos 14,1-22; Kol 3,1-4

Betraktning

I sitt dikt Soloppgangen fanger Stein Mehren inn ham som sitter med sin elskede i båten og ror mot soloppgangen:

"Hvert åretak blinker opp som en fuglevinge, dråpene / iler ned i det oljeblanke sundet / der også en omvendt båt, langsomt / ror frem gjennom det syngende morgendypet

Han sitter med ryggen til henne / og ror. Med ryggen til soloppgangen / som han kjenner komme... Kjenner? / Han ser lyset gjennomtrengte havet / i samme sekund som hun roper... Se...

Et eneste øyeblikk er de barn / av morgenen. Ubrukte sanser, flammende / sperres de opp, Gjennomsluktige / som skyggene i et dødsrike / plutselig fylt av Eden

Et eneste øyeblikk ser solen / rett inn i en annen himmell!"

Stein Mehren: *Timenes Time*. Dikt 1983

Georg Geil skriver om Sokrates' død og Kristi død:

"Ved påsketider 1944 satt Dietrich Bonhoeffer i en av Hitlers fangeceller og tenkte igjen om noe av dette. Han skrev om det i et brev og pekte da på dette avgjørende: Sokrates overvant dødsprosessen, han maktet døds måten, han mestret 'kunsten å dø'. Men Kristus - han overvant døden selv.

I dette ligger en vesentlig forskjell, og for oss betyr det blant annet dette: Det er ikke satt noe krav til en kristen: Du skal ikke møte døden verdig, fattet og uten angst! Nei, en kristen er lukket inn i Kristi følge - lukket der inn hvor det bærer mot den store påskemorgen, også selv om man underveis kan komme til å skrike: Min Gud, min Gud, hva er dette her?"

Georg Geil: En sang for den lyse dag. Oslo 1986

"Men evangeliene avstår fra alle utbroderinger og fantasier. Den tomme graven og møtene med den oppstandne kom som en overveldende nyhet, stor sett skremmende og forvirrende. Man hadde ingen teorier eller fortellinger om hva som hadde skjedd. Det passet godt til evangeliens tilbakeholdende taushet da vår professor i Det nye testamente, Nils Astrup Dahl, svarte på studentenes nysgjerrige spørsmål: Hva ville ha blitt registrert om det hadde vært et kamera i graven? Etter å ha klødd seg i sitt kloke hode en stund, svarte han med underfundig ettertenksomhet: 'Ja, da tror jeg kanskje kameraet hadde gått i stykker!' "

Notto R. Thelle: Gåten Jesus. Orions forlag 2009

Teksten

Denne gudstjenesten er det jo ikke bare teksten, men tekstene, ikke minst Sivsjøunderet. Til sammen er det bærende fortellinger i vår tro som må få sin rikelige plass. Men denne gudstjenesten gir jo også en anledning til å la Markus komme til orde, som

ellers faller litt utenfor tekstrekkesyklusen.

Hvordan Markus-evangeliet egentlig skulle ha sluttet, kan ikke endelig besvares. Men den abrupte, uformidlete slutten har sin egen verdi: Fortsettelsen henger i løse lufta, ikke bare i teksten, men like mye hos aktørene. Det er forvirring og stum redsel: De sa ikke et ord til noen, for de var redde (v 8).

Markus innfører Maria, slik at det ikke sammenfaller helt med 15,40 og 15,47. Bare Maria Magdalena er med hele veien. Den andre Maria, *Maria æ [tou] 'Iakâbou*, (mor eller datter) kan leses som en eller to personer: 15,40 - "Maria, mor til Jakob den yngre og Joses kan også sikte til to forskjellige personer, Maria og Joses." Se fotnote til stedet i NT 2005.

Hos Markus kommer de altså til graven når solen står opp, og før det har de handlet olje til salvingen allerede. De hadde vel knapt noen rolig natts søvn bak seg den natten.

Markus-fremstillingen har som ofte ellers små detaljer som han er alene om. De diskuterer problemet med steinen, den er meget stor, engelen sitter på høyre side og ikke minst det betydningstunge "til disiplene hans og til Peter" (v 7)...

Det karakteristiske uttrykket *proagâ*, gå foran, kan brukes om å gå foran å lede flokken, 10,32, eller gå i forveien, jfr. 14,28. Det avgjørende er vel at der skal de få se ham igjen, 14,7c.

Avslutningen er jo et paradoks: Mange ganger hadde de fått beskjed om ikke å si noe, men de var ikke til å stoppe. Nå får de ordre om å gi videre det de har sett, og da blir de stumme. Og slik slutter evangeliet etter Markus, slik vi kjenner det.

Gudstjenesten og prekenen

Det er en egen opplevelse å begynne samlingen i nattens mørke, å innta kirken og påskedagen med det tente påskelyset og la det spre seg til de enkeltlys vi bærer. Denne nattegudstjenesten kan jo gjøres med en enkel liturgi eller med en større og utførligere påskennattsmesse med viktige tekstlesninger, like fra Bibelens skapelsesfortellinger og sterke forbindelser til slektenes lovsang like tilbake til kirkens første århundrer. Exultate skal jo ha røtter like til Ambrosius. Gudstjenesteboken vår gir jo gode føringer til hvordan en slik påskennatt kan bygges opp. En særlig opplevelse er det om

en skulle kunne ha (voksen-)dåp ved denne anledningen: Utfrielsen gjennom vannet gir sterke og klare forbindelser til tekster og realiteter i dåpen - og et stykke realisert kirkehistorie.

Men ellers er vel morgensamlingen ute en variant som er vel verd å arbeide med. Jeg har selv særegne minner festet til tidligotte i Kampenparken, der vi småfrosne sto på haugen og hilste soloppgangen og ga toner til slitesterke påskesalmer som lød litt spedt i det store uterommet - eller på påskeleiren i fjellheimen. I år er det jo svært sein påske, så hvis en orienterer seg etter soloppgang, må en tenke praktisk og lokalt. I nord har dagen spist seg godt inn på natta allerede (i Hammerfest angir almanakken soloppgang 03.30, mens Stavanger vel treffer omkring kl 6.) Ingen garanterer vel at skyene lar sola slippe igjennom heller. Sikrere er det vel å kombinere ottesangen ute med kirkegården, der den ligger til kirken. Så kan en lage gudstjeneste inne, som avsluttes ute mellom gravene (slik gudstjenesteboka anfører til påskedag). Kunne en også tenkt seg den omvendte mulighet: Å starte på kirkegården og gå inn til oppstandelsen?

Petter Dass/Johan Varen Ugland har gitt oss en vakker og tankevekkende salme på NOS 156: Velsignet vær, o Jesus Krist. Den kan gjerne synges på kirkegård/gravlund. Der flettes Jesu grav sammen med min grav og våre graver.

Ellers tenker jeg at vi ikke skal være for forsiktede eller sparsomme med å synges salmer på natta eller morgenen, som tåler å gjentas i påskedags høymesse.

Anledningen innbyr ikke til en bredt anlagt preken. Kanskje kan en preken som henger på en salme, kjennes passende for anledningen. Der salmen synges vers for vers, med korte innslag ved predikanten.

Selv har jeg to favoritter her: NOS 174: Solen på himmelen. Motivet med de to soler som sluknet, naturens sol og håpets sol. Her er gode bilder å ta av. Den andre salmen er til samme melodi i vår salmebok: Børre Knudsens mesterlige giengivelse av Sivsjo-underet, S97: nr 22: Faraos nådde oss like ved stranden. Ved Pi-Hakiro er vi fanget i den umulige knipe mellom det som jager oss bakfra, og den stengte og uoverstigelige hindring foran oss,

i den siste fortvilede stunden. Her reddes vi gjennom dåpen og nattverden: Veien fra døden til livet i dåpen. Veien foran var også en vei til døden.

Da er der vi begynte med dikteren: Skal påskemorgens sol, se øyne som har sett en annen himmel?

ØYSTEIN I. LARSEN
Biskop em.

1. påskedag

24. april 2011

Prekentekest: Matteus 28,1-8

Lesetekster: Sal 118,14-24; 1 Kor 15,1-11

"Vi var langt ovenfor skyene nå, og vi føk av sted fortere enn lynet og med mer drønn og bulder enn tordenen. Stjerner og måner og soler spraket omkring oss. Av og til var alt mørkt som natten; av og til var alt så skinnende lyst og hvitt at jeg måtte lukke øynene. Plutselig rakte ånden ut armen og pekte på noe langt borte, noe grønt som lå i solskinnen nede på klart, blått vann. "Der ser du Landet i det Fjerne," sa ånden. Vi senket oss ned mot det grønne. Det var en øy som svømte i havet. Nede ved stranda lå et stort, hvitt slott, og der landet vi. Det kom noen gående langs strandbredden. Det var min far, kongen. Jeg visste at det var far. Han bredte ut armene, og jeg løp rett i favnen på ham. Der holdt han meg lenge. Vi sa ikke noe til hverandre på en lang stund. Jeg bare klemte armene mine om halsen hans så hardt jeg orket." Slik tolker Astrid Lindgren oppstandelsen i sin vakre barnebok "Mio, min Mio". Troens mennesker har til alle tider forsøkt å beskrive sitt håp om det som venter, det som er bortenfor tid og rom. Ofte blir det tafatt. Alle får ikke Johannes' gnistrende åpenbaringer, selv om Lindgren er svært nær...

Oppstandelsen er et *mysterium*. Hvordan skal vi i det hele tatt forestille oss oppstandelsen? Ingen hadde forventet den, og ingen har sett den. Kun Matteus lar den skje ved soloppgang, da kvinnene kommer ut til graven og ser engelen som har veltet steinen til side. Hos de andre evangelister har dette allerede skjedd, og den døde er borte. Graven er tom. Kvinnene blir redde og forferdet, og i de eldste håndskrifter slutter Markus-evangeliet merkelig brått med kvinnes forferdelse.

Oppstandelsen er Guds seier over døden. Men var Jesus død både sjeelig og legemlig inntil Gud vakte ham til live igjen? Eller var det kun hans kropp som var død? Paulus skriver i Romerbrevet, *"For hvis du med din munn bekjenner at Jesus er Herre, og i ditt hjerte tror at Gud har oppreist ham fra de døde, da skal du bli frelst"*. (Rom 10,9). Paulus setter altså ord på at Kristus ble "oppreist" ved Guds inngripen og handling. Det er kun han som vekker døde til live igjen. Men samtidig antyder Peter at

Kristus mellom langfredag og påskedag var i dødsriket og talte til åndene (1 Pet 3,18), og slik blir Jesu død mindre absolutt. Hvis Jesu ånd kan gå uskadd fra korsdøden til dødsriket og tale der, kan han også selv stå opp fra de døde. Og det ligger også i ordet "oppstått".

Men uansett hvilken forståelse av oppstandelsen vi holder oss til, er den kulminasjonen av Jesu kamp mot dødsrikets krefter, en fortsettelse av hans helbredelser, demonutdrivelser og oppvekkelse av døde, ja, også et bevis på hans seier over det onde! Døden får ingen makt over Guds rike!

For oppstandelse er *nyskapsel*, fødsel til evig liv (1 Pet 1,3). Den døde blir levende, og de sørgende etterlatte kalles ut til hverdagen igjen - også de til nytt liv. De får en fremtid, og Jesu venner skal møte ham igjen i Galilea. Fra langfredagens tap og sorg vendes de fremover. Slik også den dag i dag. Og den som i tro på hans ord går bort fra den tomme grav, får se ham!

Det er vanskelig å leve seg inn i den redsel som må ha slått kvinnene den morgenen ved graven. Lyn, torden, en tom grav. En hver vil bli svært forskrekket hvis vi fant vår mormors grav åpen, at lokket var tatt bort, og at kisten var tom. Både barn og voksne ville forskrekkes av dette. Så merker vi voksne suget av det umulige mysterium, som for barnesinnet på underlig vis ikke er så vanskelig å fatte - for alt er mulig for Gud. I Kaj Munks "ordet" er det barnet som har troen på oppstandelsens mulighet. Og jeg kjenner to små jenter som noen dager etter bestemors begravelse gikk ut på kirkegården for å se om de kunne finne spor av oppstandelsen på hennes gravsted. Men vi ser ikke oppstandelsen, og likevel begraver vi våre døde i det levende håp at dette mysteriet kan bli virkelighet også for oss.

Nicenum formulerer dette kristne evighets-håpet med ordene "... og venter de dodes oppstandelse og et liv i den kommende verden". Håpet om oppstandelse var fra begynnelsen ikke først og fremst et svar på det allmennmenneskelige spørsmål om hva som hender når vi dør. Snarere uttrykte håpet vissheten om at Gud skulle oppreise den som hadde lidd døden for Guds og rettferdighetens skyld. Man kan erindre den romerske offiserens ord ved Jesu kors: "Han var virkelig en rettferdig mann." I Salomos ordspråk uttrykkes det samme håp

med ordene: "Men de rettferdiges sjeler er i Guds hånd, og ingen plage skal nå dem."

En tidlig kristen trosformel har Paulus skrevet ned i sitt andre brev til Timoteus: "*Han har frelst oss og kalt oss med et hellig kall, ikke på grunn av våre gjerninger, men etter sin egen vilje og nåde, som er gitt oss i Kristus Jesus fra evighet av, og som nå er blitt åpenbart ved at vår frelser Kristus Jesus kom til jord. Han har gjort ende på døden og ført liv og udødelighet fram i lyset ved evangeliet.*" (2 Tim 1,9-10) Oppstandelsen ble avgjørende for de kristnes framtidshåp. "*Vi venter de dodes oppstandelse,*" sier den nikenske bekjennelsen. Ordet er viktig! Bekjennelsen benytter ikke uttrykket vi tror, vi må tro, eller vi håper. Nei, vi venter! Det er et ord som uttrykker lengsel, håp og forventning om å få ta del i Kristi oppstandelse.

Oppstandelsen er det dominerende budskap i de første kristnes tro. Deres håp om å få del i oppstandelsens liv med sin herre ble grunnlaget for deres tillit til en fremtid og samtidig en viktig del av svaret på det evige spørsmålet om hvorfor det er så lite rettferdighet i verden. De forurettede skal oppstå på den ytterste dag. Kristi død og oppstandelse er det ene av punktene i det kristne mysteriets ellipse. Det andre er inkarnasjonen. Troen på at Gud blir mest guddommelig for oss når han blir som mest menneskelig, overbevisningen om at Gud ble menneske for at menneskelig liv skulle skapes på nytt i Guds bilde.

Når Kristus dør og står opp igjen, er det derfor ikke snakk om enda en martyrdød. Oppstandelsen er derimot gjennombruddet mellom tid og evighet, som blir tegnet for framtiden, gjennom død - til liv!

Paulus taler om Kristus som "*den førstefødte av de døde*" (Kol 1,18), vår oppstandelsens pioner. Ifølge en gammel tradisjon, bevart av Matteus, er Jesu død og oppstandelse så drastisk at martyrenes graver åpnes av langfredagens jordskjelv: "*Gravene åpnet seg, og mange hellige som var sovnet inn, sto legemlig opp. Etter Jesu oppstandelse gikk de ut av gravene og kom inn i den hellige by, hvor de viste seg for mange.*" (Matt 27,51f). Den store oppstandelsen, opprettelsen, har begynt. Guds rettferdighet har brutt igjennom.

Møtet med den tomme grav var så sterkt at de første kristne måtte bryte budet om å feire den

sjuende dag som hellig. Igjen viser Jesus at livet vinner over loven. Til og med ukens dager skulle telles ut fra oppstandelsesdagen, og kanskje nettopp derfor hører vi på en ny måte ordene: "Lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet." (Sal 90,12) La oss sette Ham først! Livet først! Livskraftene først! Ved tidenes morgen, verdens første dag, skilte Gud mørket fra lyset. På ukens første dag skiller Jesus livet fra døden. Det er hva påsken dypest sett forkynner: Ikke bare påskesol fra skyfri himmel, men snarere en åpen himmel over mitt liv! Slik sett har den kristne påskefeiring alltid handlet om livet og evigheten. Nøkkelen er oppstandelsen. Hovedpersonen er Jesus.

Det er påskedag. Kirkens store dag. Gledens dag. Livets dag. Igjen finner vi graven tom. Igjen skal vi høre om døden som er død, om himmelen som er åpen. Igjen skal påskesolen lyse over jorden og minne oss om at det umulige er mulig. Igjen skal vi undres over underet, over Jesu makt og kjærlighet. Igjen skal håpet forkynnes og finne grobunn i våre menigheter. Og orgelet skal "tordne" og blåse ut livsglade toner, gjerne i samspill med andre "blåsere", og menigheten står og synger: "Krist stod opp av døde i påskemorgen røde! Ti synger lyd og sjeleglad hans menighet i allen stad: Ære være Gud i det høye!"

THOMAS BERBOM
Sokneprest i Jar menighet

2. påskedag

25. april 2011

Prekentekest: Luk 24,13-35

Lesetekster: Jona 2,1-11; Apg 10,34-43

Til dagen:

2.-dagene lever dessverre ofte en skyggetilværelse i kirkens liv, så også 2. påskedag. I større bymenigheter rammes den gjerne av en - virkelig eller innbilt - "gudstjenestetretthet" etter en forhåpentlig intens og innholdsfylt uke fra palmesøndag til påskedag. Enkelte steder droppes den helt, fordi "folk orker ikke å komme til kirken den dagen også" - eller "fordi presten(e) trenger en fridag, de også". 2. påskedag faller jo på de fleste presters etter hvert tradisjonelle fridag, mandagen, så det er mange steder lett å vinne gehør for et slikt argument. Eller, hvis man har gudstjeneste denne dagen, lager man enten et slags "oppsamlingsheat" for dem som har vært bortreist i påsken, for at de på én og samme gudstjeneste skal få med seg hele påskedramaet i ett, heseblesende rush der det ikke blir tid til å la de enkelte, innholdsmattede hendelsene i den stille ukens og påskens drama synke inn i deltakerne, og folk går ut med bakoversveis uten egentlig å ha opplevd noe spesielt. Eller så går man i gang med krampaktig fantasi og lager noe som kanskje kan markedsføres slik at folk fristes til å komme og la seg underholde.

På landsbygda er det mange kirker som ikke har gudstjeneste påskedag. Her blir det 2.-dagen som blir påskefeiringen, og det blir påskedagens mektige budskap som får lyde - étt døgn forsinket, mens de kirkene som hadde gudstjeneste påskedagen, er tomme og stengt. Resultatet blir det samme som i bymenighetene: 2.-dagens budskap med den stille ettertanken som skal hjelpe menighetene til å fordype de mektige inntrykkene fra palmesøndag, skjærtorsdag, langfredag, (forhåpentlig) påskesnatt og påskedag, blir borte.

Ja jeg er klar over at jeg til dels karikerer ovenfor. Men noe vesentlig går tapt når 2. påskedag ikke får komme til orde med sitt særpreg. For dagen har et helt eget særpreg som menigheten trenger, nemlig den stille ettertanken, meditasjonen over det vi har vært med på, det kosmiske dramaet vi har fått lov til å

gjenoppleve i den stille uken og påskenen/dagen. Hendelsene som ligger bak oss når vi kommer til 2. påskedag, er så gedigne, så dramatiske, så innholdsmettede at vi trenger å få lov til å fordøye dem - på samme måten som de to vandrerne på vei til Emmaus hin spesielle første dag i uken trengte å fordøye og bearbeide alt det de hadde opplevd fra det jublende inn-toget palmesøndag via det dramatiske påskemåltidet skjærtorsdag (Ja, for det *var* et genuint påskemåltid. Den jødiske kalenderen var ikke så entydig som vi ofte har fått inntrykk av. Det fantes minst to liturgiske tradisjoner blant datidens jøder, og kalenderne deres avvek i fastsettelsen av 14. og 15. nisan. Mye tyder derfor at mens Jesus holdt sitt påskemåltid med sine disipler på riktig dato etter den ene kalenderen, skjedde ofringen av påskelammene i templet etter den offisielle tempelkalenderen samtidig som Jesus døde på korset.), arrestasjonen, rettsaken med den kokende menneskemassen på randen til opprør og henrettelsen langfredag, frykten bak stengte dører og så det forvirrende budskapet fra kvinnene som var kommet til graven. De trengte tid til ettertanke, til å fordøye det de hadde opplevd. Det trenger vi også. Vår fremste oppgave i forhold til 2. påskedag er derfor ikke kreativitet for å lokke mennesker til en "happening", men å markedsføre 2. påskedag som en nødvendig ettertankens og meditasjonens dag for å fordøye alle inntrykkene før hverdagen igjen melder seg. Og min erfaring, både fra landsbygd og fra by, er at når dette går opp for menighetene, setter de pris på å få denne muligheten til å la de store hendelsene fra de foregående dagene synke inn og fordøyes.

Til gudstjenesten

Gudstjenesten på 2.-dagene er i utgangspunktet en ordinær høymesse, hverken mer eller mindre, og jeg ser ingen grunn til at menigheten skal avspises med noe mindre enn som så. Begrepet "gudstjenestetretthet" er jeg redd er noe vi prester må ta inn over oss og erkjenne at vi har sviktet i vår oppdragelse av den gudstjenestefeirende menigheten. Og med en evangelietekst der måltidsfellesskapet med den oppstandne er så til de grader sentralt, virker det mer enn underlig å snyte menigheten for det samme måltidsfellesskapet. Natt-

verden hører med "på alle helligdager og ellers så ofte som noen ber om det" (Augustana).

Til teksten

Beretningen om de to disiplene på vei til Emmaus er særstoff hos Lukas. Det gjør den ikke mindre troverdig eller vesentlig. Nettopp variasjonene i detaljer i de ulike evangelieberetningene er ifølge politietterforskere som har vurdert beretningene med sitt fags øyne, det som gjør dem troverdige som vitneberetninger. De har en gjenkjennbar kjerne, og det er ingen tvil om hva kjernen i beretningene er. Men detaljene spriker i alle retninger, alt etter hvor den enkelte har befunnet seg i forhold til hendelsene, hva den enkelte har bitt seg merke i, hva den enkelte husker, og hvordan den enkelte evner å gjenfortelle det han/hun husker fra den gangen. Hvem de to vandrerne er, får vi ikke vite. Heller ikke i andre nytestamentlige skrifter nevnes de ved navn. Det eneste vi kan slå fast, er at det neppe dreide seg om noen av de gjenværende 11, kanskje ikke engang av noen av de 70. Men den kilden Lukas øser av (Maria, Herrens mor?), har antakelig vært en nær bekjent av dem, og derfor er denne hendelsen blitt husket og omsider skrevet ned av Lukas som har funnet at de gir et godt og vesentlig uttrykk for den stemningen som rådde blant disiplene denne spesielle dagen.

Tekstavgrensningen er grei. Teksten er en klart avgrenset fortelling. Den begynner med å angi når og hvor hendelsen skjedde, og slutter med at de forteller "de elleve og vennene deres" hva de har opplevd. Det begynner en helt ny episode v 36. Så langt jeg vet, er det heller ikke noen vesentlige avvik i overleveringen av denne teksten. Det er en klassisk Lukas-tekst: Det skjedde - *Factum est!*

V 13-14: To mennesker er på vei bort fra bevisenheter som har satt spor i dem. De trenger å få satt ord på hva de har opplevd. Kanskje trenger de å få begivenhetene litt på avstand? Fortsettelsen viser at de har ingen svar, bare en rekke spørsmål.

V 15-18: De møter den oppstandne, men de kjenner ham ikke igjen! Utallige predikanter og andaktsskribenter har spekulert over hvordan to som tydeligvis tilhørte kretsen rundt Jesus, kunne unngå å kjenne ham igjen. Lukas gir oss

ingen ledetråd, bare konstaterer at det var det som skjedde - *Factum est*. Dermed kan vi kanskje også imøtegå alle dem som sier at hvis de bare kunne få treffe ham, ville det bli så mye lettere å tro. Maria Magdalena ved graven, de to på vei til Emmaus, de fikk møte ham, men de skjønte det ikke.

V 19-21: En fortelling om brutte forhåpninger. Det er to skuffede mennesker som forteller om hvordan det håpet de hadde, brast. Jeg tror kanskje en nøkkel ligger i v 21: "Og vi som hadde håpet det var han som skulle utfri Israel!" Hva slags forhåpninger var det egentlig de hadde? Var det den offisielle, makkabeiske tolkningen av de gammeltestamentlige løftene, et håp om at Jesus var den som skulle gripe til våpen, kaste ut okkupasjonsmakten og gjenreise Davids og Salomos jordiske rike i all dets makt - en datidens sionisme? I så fall hadde de god grunn til å bli skuffet - den gangen som i vår egen tid. For de to på vei til Emmaus var det hele over - *Factum est!*

v 22-24: Beretningen om den tomme graven var ikke nok til å overvinne skuffelsen. Ingen hadde vært til stede og sett selve oppstandelsen, sett den oppstandne komme levende ut av graven. Det er et helt klassisk, psykologisk poeng i at du aldri kan overbevise et menneske om at noe har skjedd - *Factum est* - dersom vedkommende ikke har vært til stede og opplevd hendelsen selv. Du kan bare invitere vedkommende til å ta stilling til om det du forteller, er troverdig. Tilhøreren må ta stilling til både budskapet og din egen troverdighet. Og her talte begge deler imot. Det var en gjeng hysteriske kvinnfolk som hadde snakket over seg, og døde mennesker sto bare ikke opp sånn uten videre. Jo, visst hadde de opplevd oppvekkelsen av Lasarus, men da var det jo nettopp "en profet, mektig i ord og gjerning" som handlet - i alles påsyn. Noe slikt var ikke tilfelle her. Dessuten var jo ryktene og spekulasjonene allerede i omløp, om vakter som hadde sovnet på post, om likrøvere osv.

V 25-27: Den oppstandne setter tingene inn i et nytt perspektiv. Han rokker ved den triumfalistiske tankegangen som hadde ligget til grunn for deres forventninger. Han stiller spørsmål ved grunnlaget for skuffelsen deres.

V 28-29: De er framme. Hva er det egentlig som skjer her? Setter Jesus dem på prøve

(v 28)? I så fall i hvilken hensikt? Hva er det som får dem til å invitere en vilt fremmed inn i huset? Husk at vi snakker om mennesker som tilhørte en gruppe som i flere dager hadde gjemt seg bak stengte dører i frykt for å bli ofre for en arrestasjonsbølge. Var det bare det faktum at det var blitt sent, og at palestinske landeveiser ikke var helt trygge å ferdes på i mørket? Eller var det noe mer? Igjen svarer ikke Lukas på spørsmålet, bare forteller tørt hva som skjedde - *Factum est*.

V 30 er egentlig ganske uhørt. I Midt-Østen er folk blitt drept for mindre enn det den oppstandne gjør. Ved å ta brødet og be takkebønnen over det, inntar han husfarens rolle. En grovere fornærmelse kan en husfar knapt bli utsatt for.

V 31-32: Om det er sjokket over det uhørte, eller om det er gjenkjennelsen av noe de har opplevd bare noen dager i forveien, får vi ikke vite. Igjen dette lukanske, uformidlede *Factum est!* Men det er nettopp det som skjer: Det skjedde! De gjenkjente ham, den herren og mesteren de hadde gitt opp. De gjenkjente ham idet han innbød dem til et måltidsfellesskap der det var han, ikke de, som var vert. Det ligger en dirrende dynamikk i det som skjer, og enhver som kjenner til hva måltidsfellesskapet betyr i levantinske/mellomorientalske kulturer, vil fatte hva som faktisk skjer her. Når en husherre inviterer til måltid, er det i disse kulturene langt mer enn å by på en matbit. Han byr på seg selv. Skulle du finne på å takke nei til maten, er det ikke maten i seg selv du takker nei til, men vedkommende som innbyr. Du erklærer deg som en fiende av en som byr deg sitt vennskap. Mer enn én krig har begynt på den måten i denne delen av verden. Mens de to vandringsmennene - eller i det minste den ene av dem - i utgangspunktet trodde det var de som tilbød den ukjente fellesskap, opplevde de plutselig at det motsatte skjedde: Han tilbød dem sitt fellesskap, ja, seg selv. Da skjedde det: De gjenkjente ham - ikke bare det, men de så i et glimt at det å utfri Israel dreide seg om noe helt annet og mye større enn de hadde vært i stand til å forestille seg. Det skjedde der og da - *Factum est!*

V 33-35: Det de har opplevd, er så overveldende at farene ved å ferdes landeveis i kveldsmørket ikke lenger betyr noe som helst.

De bryter opp og vender tilbake til ”de elleve og vennene deres”, som i mellomtiden har hatt sitt eget møte med den oppstandne. Og vi er tilbake der vi begynte. Detaljene i opplevelsene varierer alt etter hvor den enkelte befinner seg i forhold til det som skjer, etter hvordan man husker det man har opplevd, etter hvordan man evner å gjenfortelle det man husker, men kjernen har de felles: ”Herren er virkelig stått opp!” *Factum est*”

Til prekenen

Mens påskedagens preken skulle proklamere Jesu oppstandelse med store bokstaver og i sterke farger, maner dagens tekst predikanten til å begynne i den stille ettertanken. Det er kanskje riktig å gjøre som de to disiplene, meditere over ”alt det som var skjedd”. Trekk gjerne en del store linjer, slik Jesus selv gjør i sin utleggelse, gjerne helt tilbake til den første messiasprofetien i syndefallsberetningen. Men bli ikke værende i meditasjonen. Prekenen bør følge den dramatiske utviklingen i teksten selv og munne ut i proklamasjonen av at ”Herren er virkelig oppstått og har vist seg for Simon!” Dersom du klarer å følge stigningen i teksten, vil det erfaringsmessig ikke være vanskelig å få menigheten til å legge hjertet i svaret hvis du lar prekenen ende i den gamle påkehilsenen: ”Kristus er sannelig oppstanden!” Denne

hilsenen er etter hvert så gådt innarbeidet mange steder, at jeg vil tro menigheten vet hva svaret er.

Salmeforslag

Det er tonene fra påskesnatten og -dagen som fortsatt skal klinge med - i lang tid ennå. Vi befinner oss ikke etter påske, men i påsken, slik den nye tellingen av de kommende søndagene også vil komme til å understreke når den nye tekstboken tas i bruk.

Hvis det skal brukes bibelsk salme mellom de to første tekstlesingene (og hvorfor skal det ikke det? Kan vi i det hele tatt synge mer åndelige sanger enn dem Herren selv har vedkjent seg som sitt ord til oss?), vil jeg foreslå NoS nr. 920. Hvorfor ikke bære fram evangeliet til Halleluja-sang? Salmer 97 har på nr. 192 en fantastisk, ukrainsk melodi til Halleluja, som lyser av både høytid og livsglede. Få gjerne noen med på å synge den firestemt!

Ellers er alle forslagene mine fra NoS: 166, 191, 187, 171, 195, 192, 189. Men det fines også et tall andre, gode påskesalmer som kan synges denne dagen, i både NoS og Salmer 97.

EYOLF BERG
Prest

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

SØKERE

Oslo bispedømme

Følgende har søkt embetet som prost i Bærum prosti i Oslo bispedømme. Det er 6 søkere til embetet.

Barth, Gro Birgitte Haaversen, stiftsprest i Høvik menighet, Oslo, f. 1954

Beisvåg, Ola, sokneprest i Grorud sokn, Oslo, f. 1949

Hauge, Kåre Rune, vikarprest i Stovner sokn, Oslo, f. 1958

Magnus, Dagfinn, ledende prest i Church of the Annunciation, New Orleans, USA, f. 1953

Næsheim, Gunnar, fungerende prost i Bærum prosti, Lommedalen, f. 1954

Selvik, Trond Tveit, sokneprest i Hamar Domkirke sokn, Hamar, f. 1948

Studentprest

Aasheim, Paul Aage (42), mann, konsulent, 0481 OSLO

Braaten, Tore (37), mann, sogneprest, 2208 KONGSVINGER

Dahl, Lars Martin (38), mann, kapellan i Tanum menighet, Bærum, 1339 VØYEN-ENGA

Ekeberg-Andersen, Thomas (30), mann, redaksjonssekretær, 1184 OSLO

Eriksen, Elisabeth (38), kvinne, klokker, 1482 NITTEDAL

Eskildsen, Camilla Oulie (29), kvinne, vikar for kapellan i Vestre Aker og Bakkehaugen, 0767 OSLO

Fisknes, Sunniva Johnsen (36), kvinne, vik. kapellanvikar, 1384 ASKER

Granlund, Gaute (26), mann, vikarprest, 7031 TRONDHEIM

Larssen, Ivar Bu (32), mann, vikarierende studenprest v. Universitetet i Oslo, 0191 OSLO

Leer-Salvesen, Bjarte (32), mann, sokneprest (vikar), 2662 DOVRE

Lillebø, Anne Anita (42), kvinne, leiar og prest, 0558 OSLO

Nordgaard Hermstad, Gunnhild (28), kvinne, studentprest, Høyskolen i Oslo, 0352 OSLO

Nylenna, Helge Kollerøs (26), mann, konfirmantleder, 0685 OSLO

Owe, Anne Cathrine (46), kvinne, prest, 0655 OSLO

Rise, Øyvind (33), mann, doktorgradsstipendiat 0493 OSLO

Saga, Stine Kiil (26), kvinne, barne- og ungdomsprest, 0177 OSLO

Timmann-Mjaaland, Angela (36), kvinne, kapellan i Tonsen menighet, 0875 OSLO

Fengselsprest Oslo fengsel

Bjerke, Marita Solberg (28), kvinne, vik. prosti-
prest og kapellan, 1820 SPYDEBERG

Braaten, Tore (37), mann, sogneprest 2208
KONGSVINGER

Brenne, Åshild (40), kvinne, foreleser, 1358
JAR

Bull-Njaa Larsen, Toril (36), kvinne, lærer, 0658
OSLO

Dahl, Lars Martin (38), mann, fapellan i Tanum
menighet, Bærum, 1339 VØYENENGA

Engell, Susanne (54), kvinne, sykehusprest,
0364 OSLO

Flø, Lars-Einar (46), mann, trafikkonsulent,
2070 RÅHOLT

Haave Reknes, Kjersti Margrethe (44), kvinne,
sokneprest, 9118 BRENSHOLMEN

Harboe, Anders Norman (43), mann, be-
handler, 3577 HOVET

Jørgensen, Iselin (29), kvinne, prosjektleder for
Kirkelig Fredsplattform, 0192 OSLO

Kjær, Harald (41), mann, fengselsprest, 0494
OSLO

Larssen, Ivar Bu (32), mann, vikarierende
studenprest v. Universitetet i Oslo, 0191
OSLO

Leer-Salvesen, Bjarte (32), mann, sokneprest
(vikar), 2662 DOVRE

Lund, Martin (29), mann, sokneprest/prosti-
prest, 7320 FANNREM

Mathisen, Øystein (35), mann, kapellan i Sør-
Varanger, 9900 KIRKENES

Nordahl, Leif (60), mann, vik. sokneprest, 1353
BÆRUMS VERK

Nordengen, Tom Egil (36), mann, sokneprest i
Siggerud, 1404 SIGGERUD

Roland, Trond (52), mann, kap/sokneprest i
Harstad, 9405 HARSTAD

Røyneberg, Eldrid Eide (49), kvinne, prosti-
prest/vikarprest, 1555 SON

Salvigsen, Terje (43), mann, gateprest, 1385
ASKER

Skarholm, Svein (59), mann, sosialpedagogisk
rådgiver, 2005 RÆLINGEN

Tveit, Kjersti Østland (31), kvinne, rådgiver,
0550 OSLO

Børre Knudsen

HIMMELRIKETS NØKLER

Prekener og artikler

(Redigert av Annie og Johannes Sørensen)

Luther

"Børre Knudsen har en sterk bibelsk forkynnelse som preges av at han lever i Ordet. Han forkynner lov og evangelium. Når han forklarer Det nye testamente i lys av Det gamle testamente, er det som om bokrullen med seglene er brutt."

Johannes Sørensen

Kr 249,-

Stephanie Dietrich,
Trond Skard Dokka og
Harald Hegstad (red.)

Ny bok

Kirke nå

Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke

I denne boka belyses ulike aspekter ved det å være luthersk kirke i et økumenisk fellesskap. Blant temaene som behandles er: teologi som Ordets betydning, kirken som fellesskap, forståelsen av Jesu frelsende nærvær, menneskesyn og samfunnsrelasjon. Andre artikler handler om trosopplæring, misjon, diakoni og om den lutherske kirkes forhold til andre religioner.

Kr 300,- 250 sider hft. 2011

Boka får du kjøpt i **bokhandelen** eller på www.tapirforlag.no **tapir** akademisk forlag

Helene Freilem Klingberg

JEG SER HANS SPOR

Gudslengsel og Gudstro i litteraturen

Mange er de som har opplevd spor av den levende Gud i sitt liv. Noen har evnet å uttrykke sine erfaringer i ord, poesi, kunst, musikk, slik at også andre kan få et blikk inn deres religiøse virkelighet. Denne boken gjengir et utvalg av slike tekster, samlet av den kjente NRK-veteranen Helene Freilem Klingberg.

"En vakker gavebok som vil gi leseren hjelp til å forstå noen av de dunkle problemstillinger som er knyttet til troens verden."

Boken er et samarbeid mellom Dreyer Forlag og Luther Forlag.

Kr 349,-

Eugene H. Peterson

LANG LYDIGHET

Disippelliv i en øyeblikksskulturr

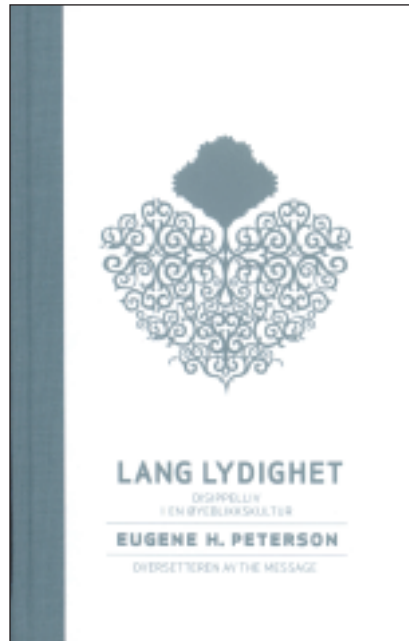
Luther

Lang lydighet har blitt en klassiker etter 30 år i salg. Dette er en solid og velreflektert bok om det kristne livet som har funnet mange lesere siden den først kom ut i 1980.

Lang lydighet er en vis, vakker og tankevekkende bok om hva det vil si å leve som kristen i et samfunn med en stadig stigende puls. Det er en bok for både hodet og hjertet.

«Eugene H. Peterson formidler en kristen spiritualitet som er i nær kontakt med vår samtid og samtidig forankret i den kristne tradisjons kilder. Det er en gave til oss at en av hans bøker nå blir utgitt på norsk, til glede for mange lesere i vårt land.»

Ole Christian Kvarme, biskop i Oslo

Kr 299,-

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad, kapellan Sunniva Gylver og universitetslektor Sjur Isaksen.
Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og sendes på e-post til ovenstående adresse.

Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Halvårsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemøduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 750,- +mva
  2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 1000,- +mva
  3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 2000,- +mva
  4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 2000,- +mva
  5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2500,- +mva
  6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 3000,- +mva
  7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 5000,- +mva
- Overstående priser gjelder s/hv-annonser. Tillegg for farger: kr. 1500,- +mva

ISSN 0332-5431

